

ПРОСВЈЕТА.

ЛИСТ ЗА ЦРКВУ, ШКОЛУ И ПОУКУ.

УРЕЂУЈЕ Ј. СУНДЕЧИЋ.

СВЕСКА

Издава почетком свакога мјесеца од 2—2½ табака. — Цијена је у Црној Гори фор. 2; а изван ње фор. 3. — Рукописи се не враћају, а предлате се шаљу високопочасној канцеларији Митрополије цетинске. — Сва писма и новине у замјену, шаљу се на уредника у Котор (Cattaro). Писма пак треба да буду франкурана и власторучнијем потписом утврђена ради знања од кога долазе; ма и не било потписа на дописима. — Предплаћа се на сву годину или на по године.

ГОДИНА

Г. Д. И. О.

ЗА ВОГНАСЛОВНАДЪ КОРАУ ПОУКУ.

BIBLIOTEKA

CRNE GORE DUDE

CRNOJEVIĆ

Говорио у Ш. неђељу поста — крстопоклоњену

Марко С. Поповић, Ђакон у Фочи.

Благочестиви Хришћани!

— Ко нема у себи љубави, тај није син Божији! вели Христос. Највеће заповиједи у закону Божијем јесу: „Љуби Господа Бога свим срцем и душом својом, а ближње своје, као сам себе.“

Почнемо ли разгледати, од највећих и најкешћих звјерова, до најситнијег мравка, освједочићемо се одмах — у првом погледу, да се племе са племеном слаже и љуби. Једно друго бране и чувају; једно другом помажу. А, колико има примјера, да отац или мати тијех животиња, у најосуднијем часу, сту-

пају у крваву борбу, да својим животима замијене живот, своје крви — своје ђеце...

— Колика је та љубав?!

Загледајмо се у ситна мравка. Па шта ћемо виђети? — Скупила их се томила и чим гране сунце, — до дубоке вечери, полазе слонки у радњу, један другом помажући, преносе мрвице разне, у своје дворе. Један се другом с пута скреће; нитим се чује глас, нити хџд. Али ако се не чује једно, ни друго, види се њешто боље; види се њихна љубав, њино друговање.

— Каква ли је ту — међу њима слога и братимство? Могли

би још набројати — хиљаде примјера, гдје се више и боље цијени љубав, код простијех животиња; него — на жалост код многијех разумнијех људи.

Многи људи, или их се не тиче, или не знају, или не ће да знају, гдје Вјечити Судија довикује с гордијех небеса:

„Човјече! Учини сам ти љубав. Створих те из ништа — једином само ријечи; створих многе животиње: земљу, сунце, мјесец и звијезде — цијелу атмосферу и Васељену. Поставих те старјешином — царем земаљским, да господариш свом земљом; бијаш те поставио у рај. И, чим те створих, не прође много, пакосник те наведе, те погријеш; за прегробио те из раја — из бивотека се мушиш. И, обећававши те, избавити, са Мојим најмилијим сином, који је мени раван... Мушио си се и чекао спасење. Крпајући се у зноју, од радње и мучења, зарађивао си себи кору хљеба. Најпошље, избавих те. Син Мој, с крвљу својом отијери грјехове твоје.. И, поред толике љубави Моје, коју ти учиних, ти си окренуо своје лице од мене; — залио си се гордошћу толико, па мислиш, да ти нишко ништа не може!? Човјече? Човјече! Не, тако! Ја сам ширелив и најмилостивији... Једином само ријечи и ти си као: али чекам, да се поправиш!“

Ето, како Бог збори, а ми шта радимо? Ето, какву нам љубав Бог учини, а ми никако, да се поправимо!

Толика је пакосна злоба, увукла се у наш српски народ,

да не слуша млађи старијега; брат не љуби брата већ му о глави ради; отац сина не свјетује, како би требало; син оца, не слуша и не пита!!. Пријатељ лаже на кума; свекрва виче снаху, — и још снаха потреби ли се љутита, те јој почне одговарати, тешко томе дому! Мјесто слоге и љубави, у таквоме дому чује се псовка, плач и онадање..

У многијем — нашијем домовима и, не чује се уљудне и поштене ријечи; не чује се Хришћанска љубав; него човјек пред ђецом псује жену и говори непозштене ријечи, а жена, опет ђеца назива сваким именима, и оговара му, шта јој на језик

Не љутите се браћо, што говорим ово! Ова је истина освјетљена пута, а не говорим, да кога с овијем вријеђам, па да горе чини, него говорим — као духовни отац, коме на срцу лежи срећа, напредак и свако задовољство свега нашег — раскомаданог народа: па вас овијем хоћу, да замолим, да се — у будуће таке ствари не догађају.

Ја знам, да сваки од вас жели сретан пород, да нам ђеца буду боља него смо ми, па кад тако желимо, онда по готову, дужност нам је, да смо и ми у сваком погледу добри.

Човјек и жена треба да се слажу и једно другом помажу; брат с братом, да слошки на рад полазе; сестра сестри, да је на помоћи; и, што год радимо,

да нам је све зачињено са хришћанском љубави, миром и слогом.

Српски оче!

Ти се трудиш и мучиш, да ти пород буде напредан. Тако и ваља! Но, каквијем примјерима предходиш и пород ће тако радити. Није у залуд речено: „С главе риба заударити!“ Ако љубав сијеш, љубав ћеш и пожњети.

Српска мајко!

Ти си прва, која нам можеш створити дичну омладину. Прву ријеч, коју ти син или шћер чује, од тебе чује; први глас, што ти чедо протена, од тебе је научило; прву pjesму, кад запјева, ти си му је казала. Стога си српска мајко прва и позвана, да свој пород одгојиш, да га раснаљујеш врелом љубави, — да љуби Бога, као Створитеља и Господара живота и смрти; да љуби владара, као Божијег заступника; да љуби власти, као од Бога установљене судове, који су сваком правични; заслади мајко, своје породу праћедеовску вјеру; омили му српско име; научи га штовати, ваљане српске обичаје.

Ти би мајко, за сина, или шћерку своју жртвовала живот свој, па како би за њих жртвовала и живот, тако треба, да жртвујеш себе и у васпитавању; да нам — од твога подмлатка створиш ваљане синове и шћери, који се не ће, у највећој невољи, — ни за живу главу одродити од свога српског имена, ни одрећи се своје вјере! Да нам ство-

риш такву омладину, која не ће бити подстидна, ни пред ким.

„Ко научи, да љубило Бога

Да волимо сваког брата свога:

Ко нам рече: „Да је братац мио

Нек је добар — које вјере био?“

— Ко ће друго свето име знати,

Ако није. „права српска“ мати?“

Српска браћо и сестре!

Међу вама нек царује братска љубав и слога. Нити су нам користне молитве, ни милостиња, кад немамо праве љубави. А, праву љубав за род људски, запечатио је Христос на крсту. Праву љубав за српство, запечатили су српски витезови на Косову. *Милош Обилић*, та звијезди српскијех, — па и свјетскијех љубака, показа своју љубав за истину и правду, за вјеру и отаџбину, са својим побратимом *Томиславом и Косачићем*, падоше први као жртва боја на Косову.

Љубав браћо чуда чини. Љубаван човјек постигне оно, што гордељив не би, ни у сну снιο! Љубавну човјеку, сваки поштени човјек, њему је отац или брат; а опет свака поштена жена, њему је мати или сестра; свако поштено дијете, њему је син или шћер. Како вели српска пословица:

„Брат брата над јаму доводи, а у њу га не баца!“

Али данас — на жалост — код нас Срба, има нас много, па би у јаму прије бацили брата, него и непријатеља!“ Па, пита ми мислимо браћо, ако овако и па даље потраје? — Зло и горе

браћо! Христос нас еванђељским ријечима преклиње:

„Прођите се људи неовке, растрај и паршаја, — именов вас Вишњим закљичем: јер су све то пороци, који наводе човјека на смртни грјех, који претезе сва безаконја!“

Српска младежи — синови и шћери!

Учите се свакоме добру и срећи. Ми на вама остављамо будућност; да покажете свијету, како сте и ви имали своје прађедове, који су знали за образ, за име српско и св. вјеру православну. Не поводите се синови и шћери, за неваљалима, него будите увијек: побожни, марљиви, тачни, истинити, неопортворни, чили; а црне свете дубав нек вам цвјета; љубав нек вам зачини сваки рад и посао.

Буд год ходите, имајте на уму ријечи Спаситељеве:

„Вецо моја! Не љубил вас ријечима ни језиком, него дјелом и истином!“ — Јов. I. 3: 1.; Јак. 2: 15.

Па, кад вас Христос тако љуби, онда сте и ви дужни, а ја знам, да ћете ви и бити љубавни; да ћете мирити завађену браћу, пријатеље и кумове, сусједе, и све ближње; знам да ћете се мирити и с непријатељима, па ће тако помирити се и Вишњи с вама, — ако сте га када, случајно увиједили — ријечима, или дјелом.

Благочестиви Хришћани!

„Друг другу неготе носите, па ћете тако испуниши закон

Христов.“ Говори апостол Павле. — Гал. 6: 2.

Из домова се по народу сије — зло и добро. Гдје су добри домаћини, ту су добра и и сва чељад; гдје је домаћин неуредан, чељад су неуреднија.

Из многијех домова посијано је сјеме неслоге међу нашим народом; а то — једино е тога, што су се многи заљубили сами у се, па мисле, да нико не може ништа ни замислити, ни учинити, као они; да се нико не зна ни Богу молити, као они!?

Па — у тој занешености траже у народу, неку част и горвенство — правећи се: ко су, као они?! — Ја сам, богаташ и старари су ми били богати, а ја си нико и ништа, на ме мораш слушати. Ко има, тај умјер, ко нема тај ништа и не умјер, тако му бар свијет говори!!

На многијем мјестима отимају се, да буду изабрани за предеједника општине, или за општинара. Што ја хоћу, ти нећеш, а што ти речеш, ја не чујем! Па, зар се онда може ту рећи, да је љубав? Зар могу таки рећи: ми љубимо Бога и ближњега?

— Не, они не љубе никога!

Њима је стало — само за се, а што они јадном народу скроје капу — шупљу, па подерату, као са неким својим родољубљем и патријоством — хвалећи се, како су они могући све!.. А, испред носа не виде — никуд даље.. то се њих не тиче!

Бог нас је задужио са љубави, и ми му морамо љубав чинити; или иначе пропасти у тамну бездну, гдје су и остали ђаволи.

Оставимо се надутијех себичњака, а ми завађени миримо се; јер нам и Спаситељ показује данас крет — побједу враговима да га са искреном љубави љубимо, не лажно — као Јуда, него са оном љубави и добротом, као што љуби добри син свог доброга оца.

Погледајте браћо, на крсту разаштог, на ћете виђети, гдје је златнијем словима — у наоколо записано:

„Љубите непријатеље ваше, благосиљајте, који вас крпе, добро чините онима, који вас мрзе, и молите се за оне, који вас гоня дају“ — Матеј 5: 44. И: „Сва-

ки, који мрзи брата свога убица је људски, и знајте, како никакав убица — нема у себи живота вјечнога!“ Јов. I. 3: 14 — 15.

Па, куда ћемо даље браћо?

— Даље се не може! Ту треба стати и заборавити сваку мржњу. Поклонити се науци Христа Спаситеља, који тражи и хоће, да смо сви браћа, — те да се помажемо, да се љубимо, како би међу нама царовало: братство, слога и јединство. А то су цвјетови велике хришћанске љубави, којима треба сви да се китимо, па онда да ускликнемо с првим христовим еванђелистом Матејем:

„Ако да се просвјети наука (и наука) ваши пред људима, како би се виђела ваша добра дјела, ца да прослави оца вашег, који је на небу“ — Матеј 5: 16. **CRNOJEVIĆ.**

ОРИСИ ХРИШЋАНСКОГ ЖИВОТА

ОД ЕПИСКОНА ВИСАРИОНА.

(Чланци за народ.)

СРПСКОГА ПРЕВЕО ЈОВАН ПЕТРОВИЋ

КР. ПРОФЕСОР И КАТИХЕТА.

(Свршетак.)

III.

Право значење ријечи Христових:

Сотворите себѣ дрвги отъ мамоны неправды, да, егда осквдѣете, приимѣтъ вѣ въ вѣчныя кровы (Л. 16. 9.)

Ријечи ове налазе се у причи Госнода Исуса Христа о непра-

ведном приставу. Ево те приче: Бијаше један човјек богат који имаше пристава, и тога облагаше код њега да му просина имање, па науми да му одузме управу над добром и позва га за то на рачун. Пристав, видећи, да ће остати без мјеста и хљеба, призва људе, који су узајмили

пшенице и уља од њега, запо-
вједи им да напишу писмо са
обаљенијем дугом и на тај начин
отписа једномс педесет ока уља,
другоме двадесет ока пшенице
у тој нади, да ће га ови, ако
изгуби своје мјесто и хљеб, при-
мити под свој кров. Дознав за
то господар имања, похвали
невјернога пристава, што мудро
учини и осигура себи будућ-
ност. Ево приче а ево и поуке,
коју Спаситељ изведе из ње ради
равнања онијех, који пођу за
њим: „начините себи пријатеље
неправеднијем богаством, да би
вае, кад осиромашите, примили
у вјечне куће.“

Но како треба схваћати ту
поуку? Да ли **NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE** у ученицима
кућама може поступати тако не-
праведно, као што је поступио
пристав? Такво схваћање било
би богохулно и протусловило би
не само у ошће јеванђеоскому
учењу, које се противи свакој
лажи, лукавству и пријевари,
већ посебно и садржају саме
приче. У њој је истина, речено
о господару имања, да је похва-
лио неправеднога, непоштенога
управитеља, но за што га је
похвалио? Не за неправду, не
за непоштени рад, већ за то,
што мудро учини, досјетљиво по-
ступи, за окретност, за вјеш-
тину, без обзира на паравствену
важност његова поступка. При-
знати ма чије владање окрет-
ним, прорачунаким, још не зна-
чи признати га и паравственим.
Уз то је спаситељ, споменувши
похвалу, како је пристав посту-

пио према господару, додао: „*Мер-
су синови овога вијека мудрији од
синова видјела у својему нара-
шању.*“ Тијем срањењем синова
овога вијека, људи свјетских,^{са}
синовима видјела — ученицима
божаствене мудрости, Господ
Нехе срањеује једне с другима,
изражујући своју жалост, да
пошљедњи уступају првима у
вјештини управљати својом ку-
ћом, да свјетске послове воде
синови вијека истина бездушно,
али за чудо вјешто, докле синови
видјела немају тога искуства,
сличне разборитости за спасење
душе, — што има више мудрих
људи на зло, него на добро.
И пред такове противности једни-
јех према другима никако није
уластна претпоставка, као да
Христос Спаситељ, одобрава си-
новима вијека овога њихову не-
правду. Исто тако, ако он даље
говори ученицима својим: „*на-
чините себи пријатеље неправед-
нијем богаством,*“ он опет не одо-
брава неправду, већ само запо-
вједа синовима видјела, да само
богаство обрете у средство за
спасење, побуђујући у њима
ревност на то примјером синова
вијека, који знаду уредити своје
послове вјешто, који служе на
част њихову уму, но не савјести.
Само се по себи разумије, да
богаство може бити средством
за спасење, ако се оне стече и
употребљује на славу Божију,
на корист ближњих. Но II.
Христос не говори у ошће о бо-
гаству, већ о неправедном бо-
гаству. Шта значи *неправедно
богаство*, и како се њиме могу

стећи пријатељи у вјечнијем кућама?

Мамон — јест назив сирекога божанства, које су сујевјерно поштовали заштитници земаљскијех блага (као Плутос код Грка). Но Јудеји савременици И. Христа, употријебише тај назив туђега божанства, да означе богатства, да означе богатство у опће. Христос Спаситељ употријебивши тај назив, слиједио је опћему називу; но ипак је може бити, хтио означити не просто богатство, већ уједно спојено с њим искушење од страсти према њему, која долази до обожавања, до клањања пред њим, као пред идолом. — Мамонъ неправди — богатство неправди. Богатство постаје неправди, кад се што страст према њему, рунуће код људи, правилни односај према њему, приморава их да се хватају неправеднијех средстава за добитак, — а исто тако од неправеднога употребљавања његова. Неправедна средства за обогаћење нијесу увијек јавно протузаконита, већ су често на око поштена. Тако једни дају у зајам незнатну своту примајући као залог покретно и непокретно имање, које је много вредније од зајма, и за случај да дужник не одржи рока, кад мине дап отилате, по уговору, који је утврђен законитим чином, узима то имање као своју властитост. Он поступа законито; дужник се не може на њега потужити, као на грабљивца својега, и ако би га тужио, суд би оправдао вјеровника, но може ли се рећи.

да је богатство, на тај начин стечено, праведно и поштено стечено? — Богати трговац, богати посједник прометнијех и фабричнијех завода, који за своје богатство има да захвали труду својијех радника, но који их награђује са врло оскудном платом, а уз то равнодушно гледа, како се муче и троше своју снагу само да себи какогод зараде комадић хљеба, — без сумње не може бити окривљен да је неправедан према њима нити га могу повући на суд. Он је оправдан пред спољашњим законом, али је крив пред вишом правдом наравственоу, хришћанскога закона с тога, што се труди само око своје среће, не бриже ни се о задовољству подручја, — с тога, што се понаша према њима не као хришћанин, који је дужан да братски поступа према њима, већ као жидов, циједећи сок из ближњих својих свуда, гдјегод се настани. — Но и праведно стечено богатство може се назвати неправдним, ако богаташ није дарезљив на не притече у помоћ онима, који су у нужди, или због шкртоће, или за то, што воли да живи само на своје задовољство, расипајући новац на раскош, на угађање тијелу, на одржање или повишење својега друштвенога положаја. Бл. Августин говори: „већ је у томе једном неправда, што ти имаш, а други нема, ти имаш и одвише, а други нема ни оно, што му је најнужније.“ (Гумач. на 48 пс.) „Буди богати, који равнодушно гледају на ближње, који трпе оскудицу у свему.

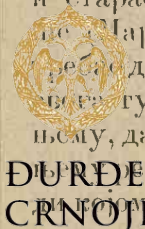
NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

DURĐE
CRNOJEVIĆ

не признају да су криви у тој вапљућој неправди за то, што не помишљају на своју одвисност од Бога. Њима ни на ум не пада, да је све имање, које је у њиховијем рукама, у строгом смислу сопственост Божија, јер је „Господња земља и све што је у њој“ (Пс. 23. 1.), да је врховни господар свију блага на свијету Господ Сведржитељ, а они да су само пристави у његовом широком господарству, који су дужни да шире око себе задовољство међу ближњима. Неспуњавање ове дужности чини, да је и богатство неправедно. Виша хришћанска правда захтијева, да су земаљска добра раздијељена међу све у таком сразмјеру, да се нико не осуди да је закинут, да се нико не вода жглити на огњеном какама као на маћеху, која је добра само рођеној дјечи а зла према пасторцима. А како да се постигне то, да уз богатство нестане сиромаштва, да буде сваки онскрбљен барем са најнужнијим? Постоји учење, које се појавило на западу, а које је пашло одзива и код нас, учење, које има за темељ друштвенога живота одлучну једнакост свију чланова друштва, које захтијева, да се сви користе имањем и да се уништи свака лична сопственост, лично напшљедство и искључиви посјед, — које проглашује, да је сопственост крађа. До каквијех ужаснијех пошљедница може довести примјена таквога учења, показала је недавна француска револуција, коју проузроковаше

комунисте, и која је осрамотила себе јавнијем грабежима и призомом. Но таково учење и само по себи — никако није хришћанско. Јеванђеље не устаје проти сопствености, — оно устаје само проти страсти према њој, проти лакомости. Истина, Ис. Христос савјетовао је богатому младићу, да прода имање своје и разда сиромасима да наслиједи духовно савршенство (Л. 18. 22); но он је савјетовао то е тога, што је знао, да је младић страстан за богатством, а то је достојно сажаљења тим више, што је младић био искрено побожан човек и старао се за спасење своје душе (Мат. 10, 17. 21). Младић је рекао да из корена изчуна из срца својега ту страст; она је пријетила њему, да ће е временом задавити у њему сопственост за вршење заповиједи Господње, да се не одликовао, и лиши ти га живота вјечнога. Свезнајући Господ знао је за ту опасност, па је за то и предложио младићу да се са свијем растане са својијем богатством, као једином заштитом његова спасења. Да није патио од страсти за земаљским богатством, Господ му не би предложио тако горак, али уједно неопходан лијек, да се излијечи од тога недуга. Другому богаташу, али не страстому за богатством, није Христос предложио да прода своје богатство и разда сиромасима, — то је потребно за људе, који као и младић болују од страсти за богатством. Истина је, да је Христос Спаситељ и у другом случају рекао: „*продајте што*

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

DURDE
CRNOJEVIC

имаше и дајаше милостињу“ (Л. 12. 33.); но он је то рекао не свима својима пошљедоватељима већ само онима, које је пред тијем назвао малијем стадом: „не бој се, мало стадо!“ (ст. 32.) т. ј. својим апостолима, који су имали оставити свјетску тековину да буду слободнији у проповиједању Јеванђеља. Но што се захтијевало од апостола, то никако није обвезно за све хришћане. — Истина, било је доба у цркви христовој, када су хришћани имали све заједничко, када су вијерни продавали своје имање и предане новце, не остављајући ништа себи, рукама апостолским жртвоваху заједници. Но тај појав бијаше савршено неправедни, који не имахше ништа заједничкога с теоријом комуниста, који тврдише да се она и спољашњијем законом утврди. Вијерни су се одрицали своје сопствености за то што је код свију њих било срдце и душа едина, а никако не за то, што су сматрали то за себе обвезним. Спољашња обвеза или заповијед у томе смислу за њих није никако постојала. С тога, кад је један од вијерних, по имену, — Ананија, по примјеру других продао своје имање и цио новац није предао апостолима, апостол Петар укорио га је за то, а да превари: Ананија се показивао као да је све жртвовао, неоставивши ништа за себе. Ананија није згријешно тијем, што није све жртвовао, већ тијем, што се је претварао, као да је све жртвовао. Да

се са свијем одрече своје сопствености он није никако био обвезан. „Што је било у тебе, рекао му је апостол Петар да га изобличи, није ли било твоје, и не бјеше ли у твојој власти све што си продао? За што си поступио тако лукаво? Људима нијеси слагао, него Богу.“ Св. апостол Павле, савјестујући Коринтскијем хришћанима, да помажу милостињом сиромашњу браћу и друге цркве, додаје: „не говориш што ти заповијести, већ... свијет дајем у шок“ (2 кор. 8, 8. 10). Тако, ако хришћанство у име братства у Христу Исусу захтијева, да они, који имају више него у изобиљу, дијеле онима, који немају, то не значи, да се то лишава имућне људе права сопствености; хришћанство не уништава тога права, али устаје само против злоупотребе тијем правом. Оно устаје проти идолопоклоничкој страсти према богаству, проти неправди, која се отуда рађа, у стицању и употребљавању богаства, против себичности и немилосерђу богатих према биједнима. У томе гријеху, у гријеху страстности према земаљском стицању, окривљивани су били за вријеме земаљскога живота И. Христа цариници, — закупици државне даће, која се купи с великијем притиском на ближње. Заиста су они били љубитељи мамона неправде. Баш њих, или њима сличне има Христос у виду кад говори: „мачинише себи пријатеље неправеднијем богаством“ (Л. 16. 9.) Шта то значи?

Не значи ли, да Христос тима ријечима поопштрава њих у њиховом злом дјелу! Како да није! Христос не говори: „наставите ваше неправде, да начините себи пријатеље“ — већ говори: „*начините себи пријатеље неправеднијем богасивој*“. Он захтијева од њих оно, што је учинио Закхеј цариник. Обрадован тијем, што је Господ Исус посјетио његов дом, Закхеј му рече: „*Ево пола имања својега даћу сиромасима, и ако сам кога зацио, враћиху му четир пуша*“ (Л. 19. 8.) Закхеј се покајао због своје неправде код стјецања богатства и одлучио је, да неправедно стечено богатство употреби не само за награду увријеђених, већ и за добротворство сиромасима. Ево примјера, којег да се држе сви неправедни сабирачи богатства! Што им преостаје друго, него покајати се за своје неправде и оно, што су стекли неправедним начином, подијелити са сиромасима, особито са увријеђенима? — И благо онима, који поступе тако. Дијелити своје имање са сиромасима, они стјечу пријатеље, који ће их, ако осиромаше, примити у вјечне куће.

Ко су ти пријатељи? Је ли могуће разумјети под њима биједне? Је ли могуће заповиједи Спаситељевој: „начините себи пријатеље неправеднијем богасивом дати овај смисао: не жалите свога имања да помогнете биједнима, да би, у знак благодарности за вашу љубав на земљи, примили вас они у за-

једнички живот на небу? — Није могуће. Биједни могу само посредовати код Бога да буду примљени њихови добротвори у вјечне обитељи, но не могу их они сами примити. Уз то, за потврду, да биједни могу примити своје добротворе у небесне куће, требало би претпоставити, да они већ сами живе у тијем кућама и да су се у њима наставили прије својијех добротвора. Но ни једно ни друго не може се рећи за све биједне, јер се сви биједни не удостојавају царства небеснога, а од онијех који су достојни, не сви стјечу прије својијех добротвора. Иреда се, дакле, по учењу Христа Спаситеља добротворства према биједнима стичу пријатељи у царству небесном, али, очевидно је, да се овдје под пријатељима не разумију биједни. Па како дакле? То су свети анђели, који с пријатељском љубави примљују одлазеће одавде душе људи побожнијех и човјечнијех и по одредби Божијој смјештају их у обитељи небесне, којијех има много у дому оца небеснога (Јов. 14. 2). Да је занета то тако, види се из приче о богаташу и о Лазару, коју је рекао Христос Спаситељ одмах иза приче о неправедном приставу с једном и истом цијели, да изобличи и опамети себичњаке. У причи о богаташу и о Лазару јасно је речено, да су убогога Лазара, којег је немилосрдни богаташ за живота презирао, пред чијим је вратима лежао, — кад је умро, однијели

су га анђели у наручје Аврамово (Л. 16. 22.) Није чудо, што су анђели пријатељи људи, који немају страсти к богатству и употребљују их у корист ближњих: анђели, као суштства духовна, но што нијесу сами привезани ни за што, што је земаљско и трулежи подвргено, не могу а да нијесу привржени особито онијем људима, који им подражавају у овоме погледу. — Анђели носе их у вјечне обитељи, када они *осиромаше*. Израз *осиромаше* показује на стање људи после смрти, јер кад човјек умре:

„Ништа собом не понесе,
Већ скрштене бјеле руке

И праведна дјела његова.”

То је прави свјетлостепан

„начините себи пријатељи у вједнијем богатством, да би вас кад осиромашите примили у вјечне куће.“ Но да ли је овдје ријеч о јединој само употреби богатства за биједне? Не може ли се заслужити спасење ако се употребити неправедно богатство и осим биједнијех, на дјела побожности, на примјер, на зидање храмова, на украшавање истијех? Нема сумње, да је употреба богатства на дјела побожности богоугодна, ако су та дјела уједно и дјела човјекољубља. Такова, на примјер, треба да је љубав према зидању и украшавању храмова Божијих, стога, што храм Божији није само мјесто за службу Богу одређено, него је уједно и човјекољубиви завод: он је училиште за оне, који требају духовне просвјете, болница за оне, који

болују душевно, мјесто душевнога покоја за оне, који су уморни и оптерећени. По томе, ко употребљује неправедно богатство на дјела побожности, слиједећи при томе не само побожнијем већ и човјекољубивијем побудама, тај чини дјело богоугодно и спасовосно, тај није изгубио наде, да ће стећи пријатеље на небу и примљен бити у вјечне куће. Но премда су дјела побожности благотворна за ближње, ипак се неправедно богатство мора употребљавати баш на дјела човјекољубља. „*Милости хоћу, а не прилога*“ (Ос. 6. 6. Мат. 23. 5), говори Господ: „Права је љубав побожност пред Богом, коју ријечима апостола Јакова, састоји се у томе, обилазити удовице и удовице у њиховијем невољама“ (Јак. 1. 27). Господ Исус Христос, похваливши побожност удовичину, која је стигла двије ленте у црквену благајну, укори строго фарисеје, који, да би се ријешили дужности да не морају хранити оца и матере, оне новце, којима су их требали потпомоћи, жртвоваху на цркву (Мат. 15. 5). Фарисеј је мислио, да ће такима жртвама угодити Богу, а у ствари вријеђао га је, јер је радио проти заповиједи његовој о поштовању оца и матере. Жртве, које дају људи на дјела побожности, а уз то непрестано гњету ближње, врло су неугодне Богу. Такови људи не могу се дотле надати да ће добити милост од Бога, док се не покају за своја недјела

и не учине оно, на што се одлучио цариник Заххеј.

Завршимо краткијем прегледом тумачење изреке о неправедном богатству: знајте, да је ваше имање неправедно, ако је оно стечено на уштрб благаостању ближњих, и ако га ви употребљујете само на своју ко-

рист. Покајте се за вашу неправду и тековину своју гледајте да употребите на добротворна дјела. Овијем ћете не само загладити гријехе неправде, него ћете стећи у анђелима Божијима пријатеље, који ће вас примити у своје блажено друштво. кад се сврши земаљски живот ваш.

ЦРКВЕНО-ИСТОРИЈСКА ПРИЧАЊА О ВАСИОНСКИМ САБОРИМА.

(Руски написао Т. Четркин, превео Л. Б.)

(Свршетак.)

Првим дјелом VII. васељенскога сабора, одмах по отворењу његову, бјеше сједињење св. патријарха константинопољскога и епископа нишанскога, који бјеше уједињени у иконоборство. Сваки поједини епископ, који је прије припадао друштву иконобораца, дао је од себе писмено одречење од јереси и молио је опроштење од сабора. Другим дјелом сабора тога, последије сједињења иконобораца, бијаше објашњење правог учења о поштовању св. икона и рјешење питања о односију вјештине према религији. При даљњем читању разнијех светоотачких списа пријеђе сабор на разјаснење врло важнога питања о поштовању икона: како ваља појимати и у чему изражавати поштовање св. икона. Сабор је рјешио то питање у том смислу, да иконама пристоји поклоњење и приличеће цјеливање. Последије тога изрече сабор анатему на иконоборце те одреди понајприје, да се другога да-

не остави икона у сред сабора да се од тога дана неће цјеливати; по том, да се сви списи, који су када било написани против икона, спале. ¹⁾

Врши дјелом тога сабора у борби с иконоборцима бјеше расправљање вјерских одређења лажног васељенског сабора, кога сазва Копроним — одређења, направљена против поштовања св. икона. То бјеше важан докуменат иконоборства, који је обраћао на себе пажњу тијем више, што још бјеше људи међу самим епископима, који су сачувствовали сабору Копронимову. Сабор Никејски је потанко и пажљиво разправио све основе, којима је иконоборски сабор Копронимов прикривао своју лажну науку, те их опрочио.

Два посљедња саборска заједња (7. и 8.) бијаху посвећена проглашењу и утврђењу пра-

1) Дјела саб. VII. 424.425.

вославног вјероопредјелења о св. иконама, а то бјеше резултат васцијелога саборскога рада. Ко је излагао вјероопредјелења — не зна се: оно је донесено на сабор већ готово. У вјероопредјелењу читамо:

„Наређујемо, да се светцијем и часнијем иконама ваља клањати управо онако, као слици часног и животворећег Крста, ако оне буду насликане бојама или зготовљене од мозаика или друге какве ствари, и ако се буду налазиле у св. црквама Божијима на освећенијем сасудима и одјећама, на зидовима и на дапчицама, или у домовима и при путовима, и ако уједно буду те иконе господа ИСАКОНАЛНА или Владичице Богородице или часнијех анђела и св. св. светих праведнијех људи. Што су они чешће помоћу икона предметима нашег гледања, тим се више они, који гледе на те иконе, побуђују на спомињање самих првообраза, стичу више љубави према њима и више се побуђују да их цјелују, поштују и клањају им се по никако им не одају оно право служење, које, по вјери нашој, приличи само Божанственој природи.“²⁾

Кад је било прочитано вјероопредјелење пред сабором, оци управеше према њему своје руке и прогласише: „Сви ми тако вјерујемо, сви тако мислимо, сви смо ми у том сагласни и подписасмо се. То је вјера православна. С љубављу примамо час-

не иконе. Ко другчије чини, нек је проклет! Ко не допушта еванђеоскијех повјести, представљенијех у слици, тому анатема! Ко не цјелује икона, као зготовљенијех у име Господа и Његовијех светитеља, тому анатема!“³⁾

О свему томе, што је урођено на сабору, потанко је извјештена царица Ирина у Цариграду. Царица је сама одредила дан за свечано утврђење саборскијех опредјелења. У ту цијељ су имали оци сабора доћи из Никеје у Цариград; блиско растојање бијаше врло удесно за тај долазак. Мјесто, гдје су се ишли, оци у Цариграду сакупили су у неке дворец Манлаврски. Царица, са својим царским сином, удостоји својим присуством тај св. синод и збор. Иза ријечи патријарха и кратке ријечи саме царице, посљедња зажели: „да се на глас прочита опредјелење, које сте ви прогласили,“ па кад је то учињено, царица рече: „сада нека каже свети и васељенски сабор, да ли је ово опредјелење по општој вашој сагласности створено?“ Саборски оци једногласно одговорише: „Сви ми тако вјерујемо, сви тако мислимо и сви га потписамо по општем одобрењу.“ Тада царица узе у руке спис, који је садржавао вјероопредјелење, утврди га својим печатом и потписом. А потписао се такођер и млади император.

Рад саборски похвали у китњастом говору Епифаније Ђакон

2) Ibid. VII. 593.

3) Дјела саб. VII. 610—612.

Сицилски. У њему се он обраћа самом сабору, патријарху Тарасију и цијелој васељенској цркви.

„Састависмо пјевачки збор и запјевајмо томе свештеном сабрању: радуј се! — рече он. — Радујте се св. поборници светијех отаца! Радуј се збору, коме присуствује Бог. Радуј се саборе, који си препун духовнога знања, Радуј се рају, који непрестајеш цвасти, јер је усред тебе засађено дрво живота. Радуј се златни и огњени ступе новоме Израиљу Божију; ти га браниш свијетлим учењем догматичким од руке египатске т. ј. од египатских тичкијех и помоћу православља уводиш њану. Радуј се и ти, изабрани и свештени проповједнице; ти украшаваш код нас по милости Христовој виши пријесто, ти си огледало великога и првога Пастира, најчистије смјестиште Духа, најтачнија мјерила православнијех догмата, најчистији свјетилнице, који показујеш како ваља живјети у Христу; ти сав савцит свијетлиш свјетлошћу седмосвећника. Радуј се тако исто и ти, свештени граде Никејо; име је твоје спомена заслужно међу митрополијама; теби припада преславно првенство међу провинцијама Витиније. Пријете осветише стоне 318.орице светијех и богоноснијех оцава,

а сад си освећена стопама њиховијех прејамника.

„Радуј се и ти васељенска цркви, која си се разлила по цијелом земљошару: ликуј и весели се збором дјеце своје; скини са себе подерану одјећу и одјени се у неповријеђени плашт православља и јединства. Ти као невјеста вјечнога Цара, Сина и ријечи Божије, ваља да носиш насликани човјечји лик Његов, да се види, да си ти царска невјеста. У теби треба такођер да се налазе насликане иконе и свештени апостолѧ, и пророка, исповједника, патријараха, св. отаца, а и мученика, па и цијелога збора благодјелцију мужева.“ (Дјела саб. II, 661. — 665.). —

Додатак.

Мислим, да неће бити излишно, ако на крају овога чланка ставим и ову таблицу васељенскијех сабора, коју сам нашао у књизи „Творенија иже во сватихъ отца нашего Тихона Задонскаго“ (Томъ I. стр. 235.), која ће — мислим — читаоцима добро доћи ради лакшега прегледа мјеста држања, година и рада васељенскијех сабора, а и ради лакшега схваћања, против које је јереси који сабор држан.

Преводилац.

ТАБЛИЦА ¹⁾

Васељенскијех сабора, колко их је када, и гдје, и у вријеме којијех царева, патријараха и папа, и против којих јеретика било.

Ред сабора.	Цареви.	Патријарси.	Папе и њихови заступници.	Градови, гдје су се држали сабори.	Против кога?	Колико је присуствовао отаца.	Колико је изложено исправно.	Које године по р. Хр.
I.	Константин велики.	Митрофан Константинопољски.	Силвестар 3; Витон и Викентије.	Никеја.	против Арија, који је тврдио, да је син Божији створен.	318	20	325
II.	Теодосије велики.	Григорије Богослов.	Дамас, присуствовао.	Цариград.	против Македонија Лихоборца.	150	7 ²⁾	382
III.	Теодосије мали или млади.	Киприј александријски, вицепрезидент папски.	Викентије и др. државни чланови.	Цариград.	против Несторија, иконокластичка.	200	8	431
IV.	Марсијан.	Анатолије Константинопољски.	Лав: 3; Пасхалин и Лукијан.	Халкидон.	против Диоскора једноцирковника.	630	30	451
V.	Јустинијан велики.	Евтихије Константинопољски.	Вигилије; присуствовао	Цариград.	против Оригена који је баснословнио о коњу мука.	165	—	553
VI.	Константин Погошић.	Евтихије Константинопољски.	Агатон: 3; Теодор и Георгије.	Цариград.	против Сергија, Петра и других једновољника.	170 а по неким 289	—	680
VII.	Константин II Ирија.	Тарасије Константинопољски.	Адријан: 3; Петар и Петар.	Никеја.	против иконобораца.	367 ³⁾	22	788

1) Превод с грчког.

2) Неки веле 8. —

3) Овако по тој табlici, и по Четврткину 307. прим. прев.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

ĐURĐE
CRNOJEVIĆ

ПАЛЕСТИНА ПОД ВЛАШЋУ ХРИШЋАНСКИЈЕХ ИМПЕРАТОРА.

(Од 326—636 Г.)

(од Алфонза Кјуре. С рускога преводи М. Никифор.)

(Наставак.)

Откриће тијех светиња измијенило је дотадашњу судбу Јерусалима. Та стара, у течају двијеста година, забачена престолница, била је изнова превраћена у богати и славни град источни. Сувремено су биле подигнуте у њему три велике базилике и неколике мање цркве. Поклоници, са разнијех страна свијета, почели су у њ долазити; трговци свијех народа гомилали су се у његовијем многољуднијем уточишту и Јерусалим, од тога времена добио је особити засеоци вид. Он је постао за приближну југо-северну страну к малаксавању царство, природним и љубезним уточиштем од сваке неприлике, да се по праву може сравнити са манастиром: Ђе се при крају животног путовања среташу, како они, које је свијет изневјерио у њиховијем надеждама, тако и они, које је својијем богатством и љепотом обасипао.

Ови значај Јерусалима био је у оште за свакога, тако: да Св. Сава, у познатој својој посланици к цару Анастасију, није посумњао назвати га: „љубезнијем уточиштем и тихијем пристаном свијех невоља.“

Зидар Евстатије, по наредби цара Константина, под непосреднијем пазором царице Јелене и епископа Макарија, почео је опширну велику базилику, која је

дужна била у себе окупити све споменике страдања Господњега. Погребална пећина, у којој се налазила гробница Господња, била је одвојена од остале части бријега; омања припрата, која се по обичају Јеврејском налазила пред гробницом, била је разваљена; спољашњи изглед гробнице добио је изглед правилног кубета; њезини зидови били су украшени: Мермером, колонама и мозаиком и Гробница постојала је наликвати на одвојену малу капелу, у којој су, дан и пона, Грбела канџела.

У овом радњу работа преобратила је и површину Голготе у дугачки правоуголник, у дно којега налазила се мала пећина, која се по предању називала гробницом Адамовом. Јаруга, која је била између Голготе и гробнице Господње, била је поравњена и такијем начином начињена се широка пољана, на крај које су се узвишавале обје степенце — Голготе и гробнице Господње. —

На тој пољани мајстор је подигао зид огромне базилике. Грађевина је састављала правоуголник, који се свршавао, од стране гробнице Господње полукруглијем зидом. Широки кров, који се при врху завршио троуголнијем носом, покријевао је то здање. Двије

авлије, једна за другом, чувале су здање од грацке ларме и покрета. Троја велика врата, излазећи на другу авлију, састављала су улазак у главну базилику.

Унутрашњост базилике била је подијељена на пет паралелних одјелења, од којих је био главни по сриједи, а други су били са крајева. Та одјелења подржавала су се једно другога — двострукијем редом — колонā, од којих колоне у средњем — главном — одјелењу биле су округле и украшене Коринтскијем капителима, а с бокова биле су четвртасте и украшене бордуром од акантовог лишћа. Ових пет одјелења, један уз други, састављала су продужено одјелење од једног од полукруглих крајева са главним одјелењем, и друго је изглед крета. У средини полукружија крајњег узвишавала се гробница Господња, која, благодарјећи страхопоштовању мајстора, није имала другога свода осим небесног. Дванајест колона окружавале су гробницу Господњу, којијех су капители били, по ријечима Евсевија, од сребра, и имали су изглед чапа. У крајњем лијевом одјелењу, спрам црквеног зида, виђела се љествица Голготе, која се узвишавала над осталијем изравњенијем мјестом базилике. На Голготу се излазило уз неколика степеница; а на врху ње на уској пољани, била је подигнута капела. На противној страни базилике налазио се силазак у бунар, превраћен у подземну пећину, у коју су затворили за

неколико минута Исуса Христа, прије распећа. Напосљетку готово за Голготом, налазио се, преобраћен у подземну пећину, бунар у којем се нашао животноворни крст. Над цијелом базиликом ширио се таван од кедрова дрвета, раздијељена на укалупљене квадрате, украшене живописом на златноме пољу.

Грађевина базилике продужила се за пет година, и Светој Јелени, која јој је темељ поставила, није било суђено присуствовати при њеном освећењу.

Исти мајстор, по заповједи царице Јелене, поставио је темељ и другој базилици на Јерусалимској Гори, за спомен *Вазнесења Господњег*, која, у мјесто велике правоуглоног, полукруглог на крају зида, као што је базилика гробнице Господње, имала је изглед осмоугласте високе куле, озидане на врху брда, окружене колонама, до које су са сваке стране водиле високе љествице.

Напосљетку, соба на Сијонском броду, у којој је Христос с Апостолима држао тајну вечеру, била је обраћена у капелу простране базилике којој су се трагови познавали готово за цијелијех осам вјекова. Друге нове подигнуте цркве означавале су мјеста: Дом Св. Бого-оцаца, гробницу Богородичину, на дно долине Јосафатове пећину Јеремину и Силоамског источника, којег вода била је закључена под сводовима олтара.

По многијем мјестима Палестине, готово у једно вријеме,

почеле су се градити цркве, које су украшене: мермером, колонама и мозаиком. Предање говори, да виши дио тијех цркава грађен је у оно вријеме, кад је св. Јелена оставила Јерусалим. и враћајући се у Цариград, обишла Палестину и један дио Истока.

У Витлејему. Ће се Христос родио, била је подигнута великољепна базилика, која, готово, ниучем није уступала базилици гробнице Господње, и која је и до данашње доби сачувала своја паралелна, сјајна и пространа одјељења, коринтске колоне од простога мермера и абсиде.

Над Витлејемом, на једној долиналима, правцем црквеним који — у посљедње вријеме манастир — гдје су се у доба Христово рођења анђели јавили пастирима, била је означена старинска кула „Адер.“ Ближе к Текоји усамљена капела означавала је извор, на ком је апостол Филип крстио Евнуха; на врху Тавора уздизале су се три цркве међу развалинама Јеврејске тврђаве, коју су Римљани разрушили и у тецају неколико година, хришћански храмови украсили су: Назарет, Силоам, Витанију, Витсанду и Кану.

Један Јеврејин, који се звао *Јосиф*, родом из Тиверијаде, уживао је међу својим суплеменицима велико поштовање; он прими вјеру Христову и да би избјегао гоњења од стране Јевреја, добио је од цара Константина титулу графа и подигао је хришћанске

цркве у Тиверијади, Капернауму и Диокесарији.

У тецају тога времена дознаде цар Константин, да се: Хришћани, Јевреји и Азијанци незнабожци, сваки по своме начину, клањају дубу, који је био у лугу Мавријском. Под ладом тога дуба, предање говори, да је стајао шатор Аврамов и надалеко од њега, назад двјеста година, било је распродано, по заповједи римског цара Адријана, неколико хиљада заробљенијех Јевреја. Цар Константин нареди епископу јерусалимском да тај дуб посијече и да на том мјесту подигне велику базилику, која је била слична Витлејемској.

У та времена манастирски живот, којему је било суђено да дуго вријеме процвјета у Палестини, поче да се гасити, дарујући св. Харитону, појавио се у Јерихонскијем горама. У дубљини изгудуране клисуре, на омањој долини, стијешњеној околнијем стијенама, коју је пресијецао горњи поток, на улазак у пећину, која је некада служила уточиштем разбојницима, уздизала се скромна црква. Овдје к св. Харитону сакупило се неколико његовијех ученика, настањенијех по околнијем пећинама, и они су основали темељ Фаранској лаври, најстаријем уређењу калуђерскога живота у Палестини. Пошто су прошле неколике године, св. Харитон остави Фаранску лавру, удаљи се и настани у Текојскијем клисурама и на обору великога брда положи темељ новој лаври, која се звала Сука.

У противположном крају Палестине, на неколике уре од Газе, правцем к Јегипту, у средини прибрежних бара и пијеска, изникао је монашки живот, околду колибе коју је св. Иларијон за себе начинио и коју су

идолопоклоници, из Газе, при Јулијану одстуинику, изгорели; али је калуђерство ту изнова установљено једнијем од ученика св. Иларијона и постало је радником многијех манастира.

(Наставиће се.)

II. Д И О.

ЗА ШКОЛУ, ПОУКУ У ОПШТЕ И ЗАБАВУ.

ДОМ, ШКОЛА И ЦРКВА

(Наставак)

II. Школа

Школа је светиња, у којој се науке, или знања, и вјештине ученицима предају.

Обично пошто дјеца достигну своју десету годину, дају се у школу с претпоставком, да она постепено у школи прибаве себи све-то-веће усавршење својих умних и душевних сила и да се мање што вишега ступња изражености.

Школе су више и ниже; или: почетне, средње и велике.

Од колике су пак важности школе види се из ове цигле *Плуаркове* изреке: „Нити бих тражио гласа код риба, нити врлине код неважитане чељади“.

Али мени није задаћа овђе, ни излагати ни испитивати, разне основе буд' којијех школа.

1) Види I. св. „Просвјета“ II-га година, стр. 13.

и истакнути нека свађања у школама уопће.

Рекао је највећи латински филозоф *Сенека*: „Disciplina mortis“ По овоме дакле нијесу школе, да се у њима само уму прибавља храна, него да се и срце у школама живи; јер, изобразимо ли ум до највисочије мјере, — ако одгој срца занемаримо: мјесто човјека, — подићи ћемо умнога звијера, који је друштву на грднију штету, него ли и најгори кретен.

Школа је савколик људски живот. Учи се човјек од повоја до покроба; и ипак је свакому, који, после свршенијех школа, науку забаци. Но, шта више: озбиљна наука баш и почима од онога дана, пошто се опростимо од школенијех сједала.

Школе су доиста потребите; али данашњи људи, подлагајући се сили захтјева нашега

вијека у којем живимо: створили су из праве школе такви каос, да се не зна, јесу ли школе, или су неке зграде подигнуте за којекакве себичне циљеве; а не за светост оне узвишене задаће, коју школа мора да има, и без које: она постаје тужнијем ратилом тежња, које се, по што по то, постићи желе. —

Код старијех Грка „свијета учитеља.“ било је људи од велика ума и од најодабранијех љуцкијех врлина према времену у ком су живили, — као што бијаху *Сократ, Платон, Аристотел*, и многи други, — а нијесу имали у главному но сам један школски закон, којег су се тврдо држали. Тај закон је гласио је овако: **НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА CRNE GORE DURDE CRNOJEVIC** предај се њој изврстом и одлучном вољом; слушај много, а мало говори, док и тебе богатство ума и срца не уобласте, да и ти можеш наставником људи постати.

И наш *Доситије* био је скоро самоук; и несравњено више научно је сам по себи, но у школама: те ни данас нема му премца у српском народу. —

У нашој доби подигле се и кљка и мотива, да се школују; пак се често догађа, да се кљка још више заклка, а мотива да рђом зарђа... За то би понајпаметније учинили они родитељи, који би стопро иза строга испита душевнијех моћи своје дјеце, одлучивали на какву науку да своју дјецу даду. — И занати су науке: па је сто пута боље давати своје синове на је-

дан или на други занат, за који имају способности, него ли на ма коју науку, па да им се враћају: „*Мартин у Рим — Мартин из Рима;*“ или — што је још и злосретније — да им се врђу домовима под теретом свакојаке покварености, развратности, калашлукца, виоглашштине и неваљалства; а онда још: и много глупавији и неокресанији, но што су од домова кренули.

Необорива је истина, да се у школама утире врлетна стаза к многијем знањама и познањама; али ако школе нијесу удешене с једном јединицом цијељи, да буду само од користи ширењу знања, одгојењу срца у са свим широмом оквиру онога народа, којему су оне намјерене: онда оне школе не могу нам него узнемирати дјецу и омладину нашу и, да тако кажем, — систематично је прелијевати у оно, што она не би смјела да буде по никаквом божијем ни љуцком праву. —

Ама ето мукe: ко не сврши школе — биле оне какве биле — редовнијем путем и по омјеренијем прописима: не може данас имати никакве „*каријере*“ у многовренијем државнијем службама, нит може узићи на никакав угледни степен, па да посједује помоћу самонаука мудрост свијех њекадашњијех грчкијех седморице мудраца. Има по која изнимка; али је тако ријетка, као бијела муха.

Него у томе баи и лежи зец. — Чезња за „*каријером*“ не ријетко одузима народу по-

најспособније мужеве и тиска их у редове отуђењака и народнијех издајица.

Једно су школе кројене туђијем педагозима, којима поглавито лебди пред очима корист њихове властите народности; а њешто су друго школе, које се у властитијем областима за свој властити подмладак и од својијех, школама вјештијех, људи подижу и кроје. Кад се ове последње школе оснују на разложнијем прописима и спаметнијем установама у сагласју с духом религије својијех отаца: таке школе, да боме, у просвјетнијем циљевима могу задовољити један буд' који дотични народ и бити му спасоноснијем радом, кад свакога умља и знања, којима се подмладак не разробава но се облагорођава.

Тешко-ти је сваком народу, гдје школе нијесу уређене сходно његовијем властитијем потребама и осјећајима!

Што се данас н. и. у Србији појављују многе прилике, које су у јавној борби с потребама и околностима српскога народа: томе је понајвише туђа школа крива. — Узмимо странке, које су се онамо развиле на *радикале*, *либерале* и *напредњаче*. -- гдје, да је среће, не би смјело да буде никакве друге странке, осим: „*српске народне странке*“, коју би одушевљавала једна једита миза и једна једита тежња; а поименице; срећа, напредак и лагостање своје српске домовине. -- Још године 1868. ја сам у Београду говорио покојном

Димитрију Матићу, тадашњем министру за просвјету и црквено дјела у Србији: „Бога ви, Господине, зашто да се у Србији не оснује српски универзитет, у којем би се српска младеж изучавала у свакој потребној струци науке. Србија би то могла ласно учинити, поред онога што троши околу „*Велике школе*“ и помоћу онога новца, којим се издржавају њезини питомци у Паризу, у Берлину, у Бечу, у Генфу и т. д., у којима центрима српски младићи уз масне штимедије, са малијем изнимкама, занемаре науку и предаду сваковренијем угодностима живота: чим поред тјелеснијех, истовише још и душевне своје губи; па кад се врате у домовину из туђега свијета, донесу са собом свега и свашта, а понајвише туђе покварености: само не донесу ни здрава ума ни здраве науке. — Све што знаду: то је гиздање и перлитање по моди онога мјеста, одакле се врћу; а остало је код њих све цјка површиност. — Свакога ћете познати по одјећи, гдје се је који учио; и сваки се науни, ка' да је у главу сабрао све науке што их год има под небесним сводом: а не помишља, да је баш то очевидни знак посве трајава знања; јер колико је човјек мање изобразен и научен: он је надувенији; док, напротив, човјек висока ума, знања и одгаја: обично се кротким и смиреним указује. — Кад би пак Србија имала своју добро уређену Универсију: онда би се њезина

DURĐE
CRNOJEVIĆ

младеж код своје куће учила; не би се туђинштином тровала и не би свој српски значај напустиле: те би напредак по земљу сто и сто пута кориснији био. — Овако — а Боже не дај, да погодим! — ови ће ваш подмладак, Србији доста муке нанијети.“.....

Тако сам ја говорио; а министар и некадашњи професор философије на „*Великој школи*“, који је *Хеглу* одавао пошту таман као и *Христу*, помишљао је можда у себи: „Чуј му приче!... овај попо, мени министру да каже што је боље?!...“ — Мислио и помишљао како-му год драго — оно се је пророштво, на жалост, данас остварило. **NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE** **ЂУРЂЕ СРНОЈЕВИЋ** Виновници дандашњег стања у Србији замршеног стања, лице нико тако, колико угријане главе њезинијех синова, који су у туђинству туђу трулеж посисали и њом потровали себе и друге тако, да Србин са стране мора самога себе питати: „имају ли ти људи ма и циглу мрвицу српскога патриотизма у души?... помишљају ли они, у какав ли се бездан Србија, при садашњем приликама, може њиховијем узроком суновратити?... и јесу ли они Срби, или која су вјера, кад се на толике странке цијепају и слози се из загрљаја отимљу?...“

А сад ме сво, да се конкретирам. — Само од онијех школа, — биле оне мање или више, — може реалне користи бити: ако су школе своје и у свом духу удешене: Иначе школе нијесу

друго но стратишта на којем гину најзначајније ознаке онога, чим један народ своју самобитност сачувати и од туђе примјесе оградити може.

Само своја школа може ни дати бистре и истините појмове о ономе, што је наше по Богу и по свакој правници: док се у туђијем школама забашурује све што је нами у прилог; или нам се представља у онаковом облику, како то пада у бољи рачун себичнијем циљевима туђинаца, који нам школом равнају и на свој млин воду навлаче.

Каже *Ф. Тошковић*, да је „васпитање морално крштење, које избавља човјека из првобитнога стања незналости и подиже га до онај ступањ части, који га милитијим чини своме небесном створењу, друштву и самоме себи.“ **ЂУРЂЕ СРНОЈЕВИЋ** А *Гласције* човјека сматра „продуктом свога васпитања.“ —

Ове изреке, и безброј другијех њима сличнијех, које су потекле из пера гласовитијех и наученијех људи, и које се дотичу човјекова васпитања: очито нам кажу, што је и какво је право васпитање, које вазда с науком мора успоредно ићи, и какви су плодови тога васпитања, по којему човјек толико вриједи, колико је он, мање или више, изучен и одгајен.

И доиста — да се вратим на *Тошкову* изреку — васпитање је морално крштење, које човјека од незналости избавља, као што нас догматичко крштење избавља од праотачкога гријеха. И ко није примио то крш-

тење, освештано духом науке, било у дому за свога дјетовања, или било у школи за свога младовања; тај се не може никад ни до вијека отети из ноката умноме сљепилу и пукој незналости, коју наш *Доситије „незјеством“* кризма.

Па ако је сваки човјек „продукт свога васпитања“, — као што је велеумни *Елвеције* казао: — онда нема сумње, да од добра и разумна васпитања, бива и добар продукт; а на против, од зла и неваља одгоја, мора да и продукт зао и неваљао буде. — Него ово задње не би се смјело ни именовати „*васпиташе*“ или „*одгоје*“ по именованом „*развршљивост*“.

Дajte ситној дјети, **NACIONALNA BIBLIOTEKA CRNE GORE** — особито мајке, **DURĐE CRNOJEVIĆ** брижљиве; дајте одређене и уредне школе и умне и способне учитеље; уредите што бољи надзор над учећим се подмладком и од стране родитеља и од стране учитеља; дајте најзад такве школске власти, да оне буду прописане, и висном духа хришћанскога и са најпоштењим намјерама при одређивању и прописивању школских закона и установа: на се нимало не бојмо, да не би тада постотак доброга продукта стојао барем као 90 према 100-ни.

Школе треба да су прави сјемењаци: јер што се у њима посије — то и ниче; што се у њима посади — то и расте, и што се и како у њима живи — то онако и напредује. Посије ли се бјелица шеница — шени-

ца ће се и наћи; засади ли се плодородна винова лозица — лозица ће и узрасти и богат плод принијети; па како се буду живили и ујеви и несади — онакав ће и напредак бити.

— Ето зашто бих ја хтио, да: или школе буду, каквијема треба да су; или да их са свим и не буде, ако из њих младеж износи више кукоља но шенице; или ако се од лоза нема користи, као ни од опијех, које су нероноспором пропаде.

Кад говорим о школама, разумјевам све школе уопште — више и ниже: — премда и опет ваља признати, да свеколико му-

 државни, у друштву и у држави — оћеш нећеш — проистиче поглавито из вишијех школа, у којима се са свим острањује религија и поред ње и хришћанско благонаравље, без којег нема савршенства у васпитању. Међутим широм се вратнице растварају пред суровим материјализмима, те се кроз то атеистичка и нихилистичка — али боље — Волтерјанска вјероисповјест, као гуја завлачи у недро љаковјерене младежи.

Да данас нијесу велике школе (нек ми се опрости израз) гадни „*комади*“ — неимавши таковијех властитијех школа: боље би смо чинели кад би смо од њих поштејели свој подмладак. — „*Комад*“ је доиста тешка мука; ал' је тај исти комад често пута и права брѹка. Приморани при данашњијем државнијем суоставима у Европи — хтјели или не

хтјели — ваља нам се клањати „*комаду*“, као што су се Јевреји у пустињи клањали златном телегу: те се на жалост не може отети ни наша омладина таковој општој судбини, кад туђијем господарима мора дворити, или кад је принуђена, да код туђинаца и у туђинству тражи више науке ради злосретне „*ди-пломме*“, с којом, и затуцана незналица може допријети до онаке „*каријере* (или иначе „*комада*“), до које се најљепши ум ни најочевиднија способност, не могу довинути, а негмо ли јој се ко-ла доченати.

Него свака служба захтјева људе, који знаду вршити своје дјело. Подajte дакле знану — дипломсану или недипломсану — човјеку службу, за коју је он: посао ће ви бити, као мермеру; није ли пак знан у послу: и негова ће ви работа бити траљава, ма он показао ви *ди-плому* сухијем златом на пирлитану. — Формалност, није никаква озбилност. —

Једна мисао изазива другу, те сам и ја са школе и васпитања прешао на „*комод*“, ал пошто то није смртни гријех; сваки ће ми га и пош и мирјанин опростити. Ево ме дакле опет к васпитању.

Васпитање може бити јавно и приватно, а то може бити и школа. Али они, који дијеле школу од васпитања и ово од школе, тврде да васпитање јавно учи живити, док приватно одгаја срце. — Пети велесумни *Каиони* (Каррони) каже: „Чини ми се да

би узалудно било тражити које је васпитање боље, приватно или јавно: поједнако и једно и друго требају, да се направи сав човјек, оно одгаја срце, а ово учи живити.“ — Високо поштујем *Каиони* и све оне, који дијеле васпитање на домаће, школско и друштвено, те тако мрсе прави појам о науци човјска; пошто учити човјека значи: васпитавати га; а васпитават, исто значи учити га. — А што се тиче „*приватног*“ и „*јавног*“, — било васпитања било науке: — мислим, да се ни онд ни овд не смједу ограничити никаквом строго обичном задаћом. Невољан би био сваки учитељ, који поред *ди-пломског* знања, не би посједовао и етично знање; те би сухопарно подучавао младеж у наукама, а не би зачинити знао *ди-пломско* јудување преслаткијем медом људскога благонаравља.

Дом, школа и црква — то су три права светилишта у којима се „*сав* или *цно*“ човјек начинити може; а социјално одгојење, кад га овако абстрактно узмемо, није него резултат одгојења, које се добива у дому, у школи и у цркви. — Замислимо друштво опште изображено и васпитано, или научно и одгојено, умно и врло: само би ту друштвени одгој могао бити од реалне користи за младеж. Али при данашњем друштвеном трулежу и све то-више умножавајућој се друштвеној покварености и преврату, чему да се научи младеж, и'ако злу и сваком опачилу?... Туримо ли омладину међу са-

данње друштво: истурили смо је на раскреницу сваке прилепчиве куге и смртоносне заразе, која долази од социјалнога бјеснила. — Само људи, који су се већ утврдили у знањама и очеличили у врлинама: могу у путовањима по свијету, много и много, раширити круг власти-тијем познавањима и искуствима, и уздигнути се над људско ништавило; пошто се, својим очима и својим ушима освједоче, да мимо врлине, ничеса на свијету нема, што би могло човјека оплеменили и цијелим за човјеком начинити; т. ј.: с блата га до неба, и са земље до Бога уздигнути.

А сад, пошто је НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА ЦРНЕ ГОРЕ ДУРЂЕ ЦРНОЈЕВИЋ

краткијем цртама све своје напоре о школи или о васпитању у опште нацртао: не преостаје ми друго, осим још двије топле препоруке дати; — једну родитељима, а другу младежи, која се мучи да научи.

И тако: свакоме бих родитељу, — код којег би мој глас ма и мрвицу одзива нашао — најсвесрдније препоручио, да испитају са сваком помњом прирођени дар и склоности своје дјеце, па да своју дјецу само за оно намијењују за чим их њихова природа вуче; а поименице: ако су за умствену науку? — да их тој науци посвећују; а ако су за занат или за вјештину? — нека им ништош путове к њима не пресецају; јер ако једнога може усрећити перо: другога, тако исто, може усрећити шило. — Зашто је ко — дајте

му оно, и не гледајте: да ли је перо или шило; да ли је иглица или наковањ; да ли је сликарска кичица или тежачка мотика, и т. д.; к чему год кога воља вуче, онајбоље ће у томе успјети. И ако је чији отац био добар књижевник: шта мари, да му син буде изврсан превљар, или ковач, или пољодјелац, или ма који други вјештак и занатлија?... Шта је до тога, ко је у каквом послу, само кад је човјек од значаја и поштења, који је погодио на своју струку за коју су га и Бог и природа дали?... Зар би ико дрзнуо, које при свијести, да поредити вијоглава књижевника са честитијем тежаком?... Ма да сте и племићи: ни исто кметство вашег рода несмје, ни каквом препоручио бити, да се и ваши синови не усаврше у онојем струкама, за које би позивали имали. Ох! колико би тада друштво сретније и напредније било; и колико ли би мање зла и злочинства бивало у задружном људском животу!

Равнијем начином пак, препоручио бих и свакоме ученику из најдубље дубине свога срца. — само кад би ме хтјели слушати, — да се сваки из петнијех жила наше, па да се неуморно учи ономе, за чим је пошао. Не могу никакве школе никога ничему научити: ако се сам не мучи и у школама не учи. Нијесу сви дарови једнаци: то нам и само божанствено јеванђеље посвједочава. Њеко је од небеснога Оца примио пет таланата, њеко два, а њеко само један; па

је вољи Вишњегга најугодније, да и тај свој један талант, по-двостручи онај: — исто, као и они, који су примили по два или по пет; а не да га закона у земљу и да му од њега никакве користи не буде. И е једнијем добро уложенијем талантом: може марљив младић, нештедиша труда, и себи, и породици, и друштву, и држави, од многе лијепе и стварне припомоћи бити. — Знојем се може пуно постићи; а више се пута догађа, да младић учини велик напредак у науци и поред слабијегга дара, ако утрије тврду столицу и не жали да му се цело обилатијем потом облије. — Све што учите, моји племенити синови, из темеља; јер се науци и незналост не могу омињују. Никад не мислите, да сте све стигли и исцрпили; јер баш тијем показали би сте своју ужасну голотињу, таштину и незрелост. Увјерите се да је цио живот кратак, да би могао човјек истурити на крај и у једној циглој науци. — Колико је човјек старији, у толико је некуснији: и зато поштујте сиједи главе; не само ради њихове сједине — но и ради њиховог великог искуства: не уздијате се изнад њих; јер вазда ниже падате, што се више пропињете да изнад њих будете: — од старијих можете вазда много научити. — Ако се учите у туђем свијету: сабирајте све што је добро и изврсно код туђинаца; а клоните се од свега, што је трљло и окужено. — Ко не по-

штује религију својијех отаца: не поштује ни Бога; а ко не поштује Бога: тај не литује ни себе нит' икоју другу светињу људску; не литује ни своју домовину ни своју народност. Многи мисле да су високоучени кад могу свашта брбљати о Богу, о религији, о тајанствима; и понављати оне мисли, које су расијали по свијету западњаци — тобожњи напредњаци — рад својијех превратнијех циљева. Увјерите се да нема ништа грџегга ни отужнијегга као то, што би вас пред очима свјеснијех и мисаонијех људи обарало и понављало; јер се таково што не може другим именом окретити, осим именом пукога панагајства. Ако сте развјерени: онда сте и онако наорављени; а ко нема Исусове вјере и хришћанскога благонаравља: тај нема никакве препоне да не погази ма који закон, да не прекрши ма буд' какву установу, и да не постане све што год хоће; само не: — „човјек“ ... Синци, не смећите никад с памети, да сте ви одређени, да у своје доба постанете ступницама вјере и домовине, народног препорода и слободе народне. — Данас су настала тешка времена и теже прилике: нити се Богу божије дава, нити се старијем пошта указује, н'ако под силу и за невољу. Разбратила се једнокрвна браћа, закавжили се једнокућници. Лукави и лисичави врази, знали међу њих утурити разбуктану зубљу неукротиве мржње и необуздана раздора; а они пограбили један

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

DURĐE
CRNOJEVIĆ

другога за паљеше, па се пемило и саблазњиво кољу и даве... Душмани им се смију и уживају; јер знаду да их таква њихова борба правцем у јаму вуче. — Ох! Ви узданице свога народа, немојте тако, но гасите пламове међусобне вражде, гдје их год опазите!... На млађима свијет остаје: остаје даклен на млађима, да они и смртне гријехе својих отаца покају. — Што је чије: нека буде свакоме своје. Ово је цигло начело довољно, да међу

нами стиша бјеснећи огањ на-шијех грднијех страсти, и да украти ово бјеснило крајње раздражености, која потиче од неизведивијех и немогућнијех утопија и од смушенијех и преугријанијех глава, које је издала и здрава свијест и поштено срце. — Тако, синови, па се небојте, да ћете промашити циљ свога младничког позива и свога узвишенога васпитања! —

Ј. Сундечић.

ВАЖНОСТ ФИЛОСОФИЈЕ ПЛАТОНОВУ ОСОБИТО У САДАШЊЕМ

ВРЕМЕНИУ.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE ĐURĐE

CRNOJEVIĆ

Није од мале важности по наравствени и духовни живот човјечанства и то чувство платоновске љубави према љубљеним нами створењима. Стари народи нијесу су се у томе могли подићи над грубом тјелесном насладом, држећи исту и за циљ њему. Платон осјећај љубави одређује као тежњу наше душе к идеалу чисте љепоте, тежње к узвишеном, небесном, као више, надприродне цјели. Платон љубав држи као неку свезу међу човјечанским и божанственим; као тежњу наше душе к љепоти (τὸ καλόν); као тежњу, к сличноме, к Божанству које нам се и показује у љепоти. Та љепота, по њему, не састоји се ни у тје-

лесним побудама, ни у хармонији црта, ни у јачини боја, већ у — истини. Све речено, као и све чулно, само су трагови, знакови истине, и у толико је прекрасно, у колико се у њему црта душа; јер сва прва тјелесна хармонија, продукт је душе. Зато од тјела љубав прелази к прекрасним дјелима, као особинама њеним, и управо к свему томе, у чему се само показује радња душе. Тако, не задовољавајући се тјелесном љепотом, љубав прелази у философско старање достићи љепоту вишу, идеалну, вјечну. Али, к сажалењу, процес идеализације, при условима садашњег живота, остаје признањем испостижности

реченог платоновог чистог идеала љубави. —

Треба нам јоште споменути и о политичким идеалима Платоновима. Своје мисли о том, како треба да је уређена свака држава, излаже он у сачињењима „Господарство“ и „Закони.“

Он све људе у држави раздјељује на три класе: 1 философи или глава државе, владајући клас, који саставља законе и испуњаје их; 2 војници или срце државе; 3 трговци, занатлије, земљодјелци, робови, — класа која заузима ниже мјесто у држави.

Владајућа класа треба да се одликује мудрошћу, војници храброшћу, а трећа класа послушати двије прве, њих брину и боре. По Платону личност у држави савршено пропада, и интереси индивидуума гину пред општим интересом. Према тим својим основним појмовима, удешена је и сва система васпитања, која и мора служити остварењу добродјетељи у друштву, помоћу више могућег идеалног васпитања њених чланова.

Да би се дјеца к свима односила са љубављу и уважањем као к родитељима. Платон предлаже одвајати их од родитеља и предати држави на васпитавање. Жене, по њему — морају бити опште. У осталом, јетку жену с мирним мужем, мирну са срдитим. Жене морају дијелити са мушкима тешкоће рата и земљорадње. Кад жене и дјеца буду општи, и имаће мо-

ра бити. Сопственост рађа пороке, који су грђи од престопа. Дакле, сопствености не смије бити, и т. д.

Ово је велика крајност нашег философа, која се ни са какве тачке гледишта оправдати не може.

Што се тиче основног принципа државног уређења Платонова, поред његове добре стране, може се примјетити и то, да се држава састоји из индивидума, и кад поједини страдају, није најбоље ни за све у опште. Овдје, по прилици, најподесније би било заузети средину међу монархијом, демократским и републиканским начином управљања, као што је држао Цицерон у свом сачињењу „De republica.“

Држави треба да се давати свагда пред очима давати силног маха на штету других. Велика погрешка Платонова односно државног уређења и састоји се у томе, што је развијао а ргиог теорију о том, каква мора бити држава и њено уређење, гдје је он заборавио и одбацио на страну човјечија чувства и изучење природе човјечије, као истинитог темеља сваке државне системе. Зато слободно можемо рећи, да за сваког законодавца, ако он жели доста истинити законик, — неопходимо је потребно звање *Св. Писма* у опште, а *Еванђеља* особито. При правилном тумачењу истог, он ће наћи у *Њему* дубоки психолошки анализ, наћи ће — опште човјечанске законе, законе сливене са душом и срцем човјека, без којих човје-

чанство ни опстати не може. Противно *Еванђељу*, његов поглед на нижи клас државе — на народ (демос,) нема идеје човјечанског равенства и љубави, а свуда проницава традиционални, до скоро модни, аристократизам. У главном изнесене црте државног уређења, а такође и у опште политички трактати Платоновии, по својим недостатцима, нијесу ни могли имати каквог важнијег значаја, и нијесу се нигда користили популарношћу.

Ипак, његови политички недостатци, дали су као неки покрет за обрађивање социалних питања у другим државама. Тако, у римској империји почиње се обрађивати јуриспруденција, као велики фактор у државном животу, плодови чега и досега данас свему просвијећеном свијету.

Сам Цицерон, по угледу на Платона, написао је сачињења „*De republica*“ и „*De legibus*.“ Али Цицерон није му слијено посљедовао, и његова политичка дјела удешена су према практичком карактеру римског народа, као особине његове, те је тако и избјегао од идеалне платонове државе, која нигђе не постоји.

На тај начин, поред свију недостатака политичких пројеката Платоновиих, међу њима има и таквих мјеста, која по својим прогресивним идејама, јављају се цјељу културног покрета у посљедњим временима. —

Тако смо ми виђели да је Божанство по Платону тако звана идеја блага. Ту идеју разумије он не само у наравственом већ и у матефизичком смислу; благо безусловно, а као такво — вјечно постојеће. Оно активно упливише на човјека и узрок је познања како нашег унутрашњег тако и спољашњег свијета. То Божанство, као идеја блага, показује нам се при посматрању видљивог мира, на коме је Оно положило свој печат. Он сравању је сунце у видљивом свијету са идејом блага у духовном свијету, која је узрок акта познања, у којем ум бива сила познавајућа, а идеја предмет познања, као што је сунце узрок нашег виђења. На тај начин, у односу **DURIDE**, идеја блага у свему је узрок сврга истинитог, прекрасног, која је родила свјетлост и њеног управитеља (т. ј. сунце), а у мисленом свијету (миру) сама управитељица, која даје истину и ум („Господарство“ VII, 517. С. 1) —

У опште говорећи, за оног који је непознат са величанственим свијетом Платоновиих идеја, врло је тешко упознати се са даљим развићем философије, особито философије Црковних Отаца, средњовјековне и најновије. Платонизам припремао је незнабожце дочекати на земљи испушитеља и његову узвишену науку.

1) У опште философека терминологија, у српском језику није израђена, с тога што и сама философија, као наука, стоји још на ниском ступњу развића, и према томе неможе се лаћи одговарајућег оригиналу израза.

Као примјер може нам послужити Св. Јустин Мученик, којег, као најобразованијег преставника грчко-римског незнабожачког свијета, етичка учења Платонова приготовљају к примању узвишених хришћанских истина. У опште, учитељи Цркве налазили су велику корист у философији, а тим већу корист виђели су у Платоновом учењу, називајући философију предграђем хришћанства средством за разумно усвојење хришћанских истина, — као мудрошћу послану самим Богом. Ради потврђења сличности Платонова учења са хришћанским, можемо привести много мјеста стојећих у паралели међу собом.

Будите убо врло пошени, јакоже Отецъ вашъ небесный совершенъ есмь (Мат., V, 48); уподобљајте се у свему Богу — говори Платон (Теететъ 176 А; Господарство 613 А). Азъ же глаголю вамъ не противитися злу: но аще ты кто ударить въ десную твою ланиту, обрати ему и другую... (Мат., V, 39.); боље је примиги увреду него је наносити — учи Пл., (Горгиас 468—479—509.).

Блажени аччущи и жаждущи правды: яко ти насытитя (Мат. V, 6); само праведни су истинито блажени — вели Пл., (Господарство 354 А; Горг., 1. С.).

Најпосље ако по Јеванђелском учењу они који су чиста срца Бога ће видјети (Мат. V, 8.), то и Платонова идеја вјечног

блага — основа, свјетлост и почетак свега што постоји, — доступна је гледању чистом духу, који воли мудрост (Федр. 671B; 771B; Господарство 517 С¹)

Поред свију заслуга платонизма за незнабожачки свијет, ипак у њему ми нећемо наћи онакве јасности, тачности и одређености као у хришћанском учењу. Св. Августин на једном мјесту говори: „све доброг што је речено ма којим год из философа, припада нама хришћанима. Учење Платоново није са свим различно од учења Христова, премда и не у свему са њиме слично, такође и учење других, као философа, поэта, историка. Сваки од њих говорио је пре-

 украсно управо зато, што је познатије. Словом Божијим... Сви писатељи незнабожачки, помоћу урођеног сјемена Слова, могли су виђети истину, премда и тамно“ (Апологија I. 46; II, 8. 13.).

Климент Александријски говори, да Бог и Грке није оставио без спасења, давши им философију, помоћу које најбољи из њих прослављали су Свемогућег, као јудејски пророци. За тим вели: „као што је закон био педагогом јудејцима ка Христу, тако је философија била педагогом Грцима к Јеванђељу; она им је замјењивала писано откровење.“ Она (т. ј. философија), по његовом мишљењу, нашу просту

1) „Платон намъ какъ основаніе современнаго міровоззрѣнія.“ А. Н. Гилърова, стр. 15.

вјеру (*πίστις*) претвара у вјеру разумну (*πίστις ἐπιστημονική*). Сљедователно, црковни Оци, уважавали су философију, а особито такву религиозну, као што је била философија Платонова. За научно-философско препорођење христијанског учења, они су (особито учитељи александријске цркве) често узимали у помоћ Платонову науку; као-год што и у посљедњем времену, као доби скептичког критицизма, богословска наука врло често прибјегава к философији, ради научног образложења христијанских истина.

Да је опет Платон са своје стране био увјерен у богонадахнуће Св. Писма могао је видјети из његова разговора, када говори: „одиста, не смемо назвати богодухновене те људе, које ми називамо пророцима; нећемо погријешити ако речемо да су они божанствени и Богом задахнути, зато што су ријечима својим чинили многог и врло важног, сами незнајући то, што говоре“¹⁾ (Јустин, поучење Јелинима, 37 глава.). —

1) Јер, по причању апологета, пророци у Св. Писму говорили су не сами од себе, већ испуњени и падахнути Божанским Духом, словом Божијим — свештени писци предекали су будућу судбу свега свијета (Атинагор, молба за Хришћане гл. 7; с. гл. 9; такође: Поучење Јелинима гл. 8, 35; Јустин I, гл. 33; Теофан к Автолику гл. 3, 17). Одношај Св. Духа на пророке, када су се налазили у екстази (*κατ' ἔκστασις*) — срањује се са одношајем гудала међу цитром или лиром, и са музикантом, који надува флауту. (Пучење Јелинима гл. 8; Молба за Хришћане гл. 9.).

Да ли су пророци били при себи за вријеме падахнућа, или су били проста механичка оруђа, која су без сазнања писала све што им је словом Божијим уливано било, — на том питању разилазе се богослови: јер нигдје нема у апологетима таквог мјеста, гдје

Да је платонска идеологија имала уплива и на многе философске теорије послје њега, нема никакве сумње, а особито кад би се загледали у основним црптама њиног учења. Тако су, н. пр., схоластици учили о способностима у нашој души, које се налазе у врло тијесној вези са идеологијом Платоновом; најбољи реформатори средњовјековне схоластике, као: Дунс Скот Бригена, Анселм Кентемберски, били су платоници. Онтолошки доказ бића Божијег у XII вијеку, основан је на једнакости мисли и бића, око чега се и врзе готово сва идеологија Платонова.

Помоћу идеологије Платонове поникле су и теорије нових философа, као: Декарта, Спинозе, Декарта, Фихте, Шелинга, Шенхауера, Плајерманхера, Хартмана и др. Мјесто платоничких израза „идеје“, „суштанције“ и т. д. у реченим философима ми ћемо ерести мало другачије изразе, који у главном одговарају првима и замјењују их.

Тако они употребљају изразе „појмови“, „ствари саме по себи“, „монаде“, „суштине“, „праобрази“, „идеје“, „безусловни субјективизам“, „условни субјективизам“, „трансцендентални идеализам“ и т. д. и т. д.

Платонова идеологија стоји на средини међу умом и срцем,

би се о том говорило, чему је узрок био тај, што речено није била цијел њима, те су се тог питања врло тамно и неопређиљено додирнули. Цијел је била доказати да су свештене књиге — од Бога, а не од људи који су писали, и више ништа. Л. II.

те тиме и примирује двије истине вјечно бореће се у нашем животу. — истину ума и истину срца. Како прва тако и друга истина упознају нас са оним што јесте. Но истина срца показује још и

то, што мора бити, и помоћу срца извјесна истина ума добива право човјечанско достојанство. јер му припада црвјенство у многом духовном животу. —

(Свршиће се.)

ПОЛЕМИЧКИ ЧЛАНАК.

ЈОШ НЕШТО О ВУКУ РАСЛАВЧЕВИЋУ. 1

На мој чланак о Вуку Раслапчевићу, којег је донијела VII. св „Просвјете“ од ове год. одговара г. Л. Пејовић са особитим нагласивањем

1) Ми полемикама радо мјеста не дајемо, осим кад су оне са свим објективне. Него, за овај пут, нијесмо се могли отети нашем ваљаном дописнику Митру; а да не отворимо „Просвјету“ и овом неговом јунаку, пошто смо у њој већ објелоданили његов допис о Вуку Раслапчевићу (у „Просвјети“ стр. 371): а у толико више били смо принуђени ово урадити, што се у њој г. Л. Пејовић у свом одговору безобзирно дотакну породице Вукчевића. — У доказивањима о рођеном мјесту Вука Раслапчевића требало је само расправљати мирнијем начином и доказима — каквим таквим — који се о том гласовитом јунаку имају, без свакога истицања ма чијијех породичнијех преимућства. Надамо се дакле, да ћеће на нас зажалити г. Пејовић за овакови наш приговор; пошто смо ми увјерени да готово свака црногорска породица може показати по коју своју перјаницу, којом се праведно дичи и поноси: те ако нека породица има и повисе таквијех перјаница, нема и пак нико права, да ма којој другој буд' што забавља — А такођер мислимо, да нам ћеће ни г. Вукчевић у грѣх уписати, што смо из овога његовога чланка неколига труна избацили; пошто је то дичије и по „Просвјету“ и по њега. Можемо се о некој ствари препирати, а не загризати један у другога. — Најпосље што се тиче Вука Раслапчевића, да ли се је он родио на Цекливу или у Дражевину? — Кад никаквијех писменијех доказа немамо: — то је све једно. Вук, — као и други њему слични црногорски јунаци, — и нијесу понос само поједнијех породица: по су слава и дика цијеле своје домовине, Црне Горе, и цијелога српскога народа. — Даклен, господо наша, мирбожји нека буде међу вама; па и ви нам настојте бити перјаницама својег роду, као што су и ваши неумрли предци били!

Уред. Пр.

у 26. броју „Гл. Црногорца“, да је Вук Раслапчевић био Цеклињанин, а не Ђешнанин.

Преухитао је са тврдњом, да су његови „необорими докази“! јер, о чему и писмени факти постоје, узимају се и кроз сито и решето, па се тако онда приступа закључку, а г. Л. Пејовић ни на могућност се није хтео поврнути.

Одма у почетку г. дописник неће се врлине и јунаке куће Јанковићеве и њега је двапут с његовом четом Жабљак узимао, Милошбарјактара, кап. Мрђена, за којег је рекао Књаз ДАНИЛО I: — „Мрђенова би намаг могла с једном малом земљом управљати.“ —

Ни дао Бог — ја им то не одричем, шта више Јанковиће поштујем, као јуначку породицу — вазда вјерну отачаству и кући Петровића — без икакве „хиле.“

Жао ми је, зашто онако понадудо г. Пејовић приговара, да би нечија челенка задовољна била и с овим јединим пером, жао ми је зашто, као учитељ, није прелестао „Слободијаду.“ епски епјев неумрлог, великог Ловћенског Генија, гдје у десетој пјесми цијева:

„У том боју упорноме,
Сјем остале војске, паде
Уекоковић Стано, витез,
Војевода од нахије
Именовне Љешна храбра“... .

Зар ово може триљети икакво пребацивање?!

Зар морају мале заслуге бити кнеза Мила Вукчевића, кад добива за своје и својих заслуге од свог Господара Љешњанима планину у Ловћен са водом Силевиком, (?) на бистијерну у доње поље, (Цетињско) која се до скоро зваше „Љешанска бистијерна,“ а данас је већ уређена за општинску воду; (прије Обзовице на Цетиње) на поље (у Љ. п.) од Овчара до Јагњила?

Зар се смије онако приговорити Радуну, који није отресао челенку од бисер-пера?

Зар се мало црних о бистром уму и оданости кући Петровића, Мургезе Јов. Вукчевића, којег је на Каруч Петар I. (св. Петар) питао: „како то судиш, Мурго, (овако га је обично звао) те свак остане задовољан на твој суд?“ Овај је одговорио: Св. Владико, кад не могу друкче: бољему — боље, а горему — горе.“ Св. Петар је на овај одговор једнако и рекао: „и ја, душе милој.“

Зар није витешки погинуо Петар Илин, а ранио се Дука Даварев Вукчевићи на беду од Жабљака, кад је први пут Кењо са четом узео Жабљак? Колико је било таквих јунака Љешанских, које би премного било овдје набрајати, те су на исто мјесто прискочили у помоћ Јанковићским витезовима....

Зар си имао ријечи, г. дописнице, да приговорим овако окићеној челенци?

Још од осн. шк. сјећам се једног врло поучног приговора: „многи у туђем оку виде длаку, дочим у своје не виде греду.“ Жао ми је, ако се је г. дописник ове врло поучне истине сјетио, па је пренебрегао, јер би се онда сјетио.... да је наша тина задовољна била окитити се мјесто китњастих феса и везених ћинтераца с врх руђаве струке турским *барџацима*; и да није доња Љешанска нахија, осим Г. Бокота признавала турско господарство, него ће то бити г. дописнику поручио какав пријатељ од Скадра, кад је имао прилику, а турска је лажа крупна, да је Бог убије,

те је тим и помела нашег дописника. Једино: неколико пограничних сеопца, како је овамо сухо и безводно земљиште, плаћали су за слободни љетњи водопој стоке на Широком броду по 2 гроша, а никако у име поданског признања. Ово се види и отуд, што по ове 2 гроша нијесу давали Подгорици, ни Жабљаку, с којима су били у непрестаном додиру: прометном и државном, него — Спужу, који им је по страни био, и са којим никаквог мијешања, нити сношаја нијесу имали, већ једино, што се је водопој налазио у кадилуку спужком.

Ако г. дописник знаде логички и објективно узети историју Љешанске нахије, неће моћи, а да не закључи, да су Љешњани били вјерни, уздани и истрајни ослонац Катунана — никакве „хиле“ и „среброљуб-

авима.“ Зар у дјетинству још чуо сам за доброту куће Јанковића, за то бих се сријешно, кад не бих поштовао онеке борце; тако — гдје и све јунаке Цеклинске, — само сам овим изјављујем да не би опет г. дописник залутао, који је могао све своје податке о Вуку Раслапчевићу изнијети без икаквог *општег, личног перчања*.

Г. дописник каже, да се је Вук Раслапчевић родио у Цеклин, и да тамо и данас има његово кућиште, и да се зове „Јанковића кућиште;“ (красно, кад не каже Раслапчевића.) па да је убилици 2—3 Цуце побјегао у Арбанију, одакле се је, већи, пошље три године вратио у Љешанску нахију. 2)

Ја не одричем кући Јанковића, да није имала јунака, који се је звао Вук; но ми је загонетно, кад би, као што увјерава г. Пејовић, било, зашто по дједу, као што рече г. дописник,

2) Кад се упореди челенка, у којој, као да би г. дописник рекао, да нема ниједно перо, са овим, излази, да сам себи противурјечи, јер у осуетву закона, спас се и заклон од крви тражи и наводи код јунака и витезова а никако код изрода. —

да му је долазио, није се прозивао, ка је познато, да је био јунак, и као што се и онда и данас зове цијела породица — *Јанковићи*, но — *Раслапчевић*? Па зашто опет његово потомство (?!) напустили толико омиљено име *Раслапчевић*, тај дивни накит, а прихвати *Јанковић*?!

! Кад би *Вук Раслапчевић* дуговао крв Цуцама, сумњиво ми је, да би имао љетње катуне на Орахе, који се и данас називају *Раслапчевића кућишта*, а пасиште на домак Велестову, што је рећи на прагу Цуцама.³⁾

Кад би *Вук Раслапчевић* био Цеклињавин за чудо ми је, зашто купи доњу Љешанску нахију и с њом иде у помоћ Горњој, кад су се побиле с доњокрајцима. Овом приликом преноћио је у једној рупи у Релезу, по чему се и данас зове *Раслапчевића рупа*.

Дакле, да је, као што наводи т. Пејовић, по „необоримим доказима овај (Вук Раслапчевић) био Цеклињавин, не би за то кратко вријеме толико својине прибавио, толико споменика кроз Љешанску нахију оставио, нити би он био вођ Љешњанима против околних племена. Још мање, кад би дуговао крв Цуцама имао љетње катуне на прагу Цуца, и ако се нећемо освртати што у том случају он би гост био Љешанској нахији, а камо-ли још катуне држао. (Кад је већ ријеч о крви, није сувишно узети у обзир, да су Цуци катунско племе, а Романи тако исто, те у случају крвне освете наравно, да би ови на руци били Цуцама, и, као најблиски комшије Дра-

3) Пошто је била већ покренута ријеч, о Вуку Раслапчевићу, дочујем, да и на Орахе има Раслапчевића кућиште. (И код тамошњег предања примијетио сам, да би њеки жељели „обринути воду на свој млин“ и тим оног, који није познат народњем егзонаму, лако ослести, те у овако златна предања посумњати.) Кад сам питао, гдје је љети стоком пасао, рекли су ми — у Ставор до Барјамовице. Ја сам онда оставио, да су њему оно били љетни катунци, као год Бану Миловићу на Велестово. —

Митар.

жевине и још неких села Љешанских, лако могли привести Цуце у Дражевину на потрагу крвне освете. Ово навијех, што су рекли, да је сумњао о сигурном животу на Цеклину, да се читаоци увјере, као знатно лице да се није имао, ако не још мање, бојати (због блискости мјеста) на Цеклину, него у Дражевину.)

Опет вељу: све ме увјерава, да се је *Вук Раслапчевић* родио у *Дражевину*, у сусјеству *Бана Миловића*, и тамо изумро. Па породице: она на Добреско Село, те се и и до данас пише Раслапчевић, имала у старину неког доброг јунака Вука, (а то је у оно вријеме било обично име,) па како је онај (В. Р.) изумро, вјероватно је, да је нагађањем у доцнијем нараштају било предање, као да је то био *Вук Раслапчевић*. Тако — гдје лако је веровати, да су и Јанковићи, у своје време своје узоре, имали и Вука, добра јунака, те, како се је скоро било изгубило родно мјесто *Вука Раслапчевића*, не оставивши потомства, вјероватно је, да је у старо вријеме било негађања, да неће то бити био он, (В. Расл.) те је пошље то случајно остало и узело се у нараштају као живо предање. По мом мњењу, овамо су сви *Раслапчевића* споменици и податци јаснији и приближнији, него на Цеклину; (од прилике, оно је само по вјеровању) а мач, (осим кад би он био једнини имао мач у Ц. Гори,) сликање и други наводи т. Л. Пејовића, све је то од мање вриједности по истраживање родног мјеста *Вука Раслапчевића*: све се је то могло збивати по већ изложеном основу.

Овим су се начином хтјеле користити и четири породице у Љ. нахији. Шта више, једна је говорила, да јој се *Раслап* и у некакој старој читуљи налазе. (То је могуће, само није, да је то био предак *Вука Раслапчевића*.)

Би ли о његово потомству било збрке и отимања више, него о потомству Вука Мићуновића, Вука Томановића и др. његових савременика,

да је оставио потомства — ко би се смио отимати? Ко би данас смио отимати јуначкој кући Бурашковића Јанка и Богдана?

Градски до. — на Петров-дан.

То ће знати љубитељи историјске истине, кад проуче и сравне моје податке и разлоге с онима г. Л. Пејовића.

Митар С. Вукчевић.

III. Д И О.

ЗА ПОВЈЕСТ, ОПИСЕ И СТАРИНЕ.

КАМИЧЦИ — ПРИЛОШЦИ

ЗА ДРУГИ ЗЕТСКИ ДОМ.

Од И. Руварца.

II. Манастир св. Николе на Врањани у скадарском блату.

Славни Фр. Миклошић извуче у Бечу год. 1858. сборник српских епископских списанија, и у том сборнику стр. 117. лист св. Сава првога архијепископа српске земље и поморске од год. 6741—123²/₃, којим се Манастир св. Николе на Врањани изузима испод власти зетскога владике.

У листу том вели св. Сава, да се христољубиви муж Иларион, освештани епископ зетски, којег је он архијепископ Сава посветио и поставио за епископа, те који је био први светитељ зетске земље, много трудио као светитељ о стаду свом преданом му Богом и да је напосљетку потрудио се и створио или саздао на пустом острву на Врањани у скадарском језеру жилиште Господу цркву божју храма светога и преподобнога оца нашег чудотворца Николе и уселио у њ неколико приоризаца на славословије божје; и даље каже св. Сава, да је исти епископ зетски Иларион, свршивши тај храм предао исти њему архијепископу српском и његовој заштити и под његову власт тако, да над њим нема више зетски епископ никакве власти ни области, и

предам тим пише даље: „азъ Сава епископъ сръбскіе земље даже вед даваю отъ господа Бога Спаса и отъ моего смѣренія, иже бдетъ по мене архіепископи, да не поработятъ сие светое место и не коимъ зорокомъ створятъ ю метохю архіепископи или ине работе заповедети им, но да пребиваетъ в свакой божественей свободе отъ коихъ годехъ ине обиде и да мѣст одговоритель и осветитель архіепископъ; и још наређује св. Сава, да се у том божаставном храму помиње архијепископ у мјесто јепискупа зетскога. Аште ли кто имет сие светое мјесто нечим обидети или работаниемъ или бесхарнимъ зриманиемъ нечесса отъ сего св. храма, такови да мѣст проклет и треклет и завезан у си век и въ будущи отъ господа Бога вьседръжителна и Спаса нашего Иисус Христа; — — — даље се у листу том наређује у погледу постављања Старешине у том мјесту, да братија изберу између себе једнога, који ће поћи к архијепископу ради благослова

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
SRPNE GORE
DURDE
CRNOJEVIC

и благословећи Архијепископом да буде Старешина у том мјесту, и никако да се не постави старешина по миту или по наговору, — и напоменувши на посљедку како треба или ти „подобант всакому цркви прилагати, а не от цркве узимати, завршује: сего бо ради писах и подвесах, да нест въ њведеніе всемь — и предадохъ (лиет тај) въ всако ѡтврѣженіе и сѡхраненіе цркви места сего въ лето 6741. Богъ же слава въ веки аминь. Сава б. м. архіепископу сръбске земље и поморске.“

Но у истом сборнику ерских споменика има на стр. 133—135. хрисовуљ цара Стјепана од 29 априла 1348, којим тај ерски и грчки император Манастиру и цркви светих архистратига Михаила и Гаврила, сазданом од дједа његовога, краља Уроша II. (Милутина) у Јерусалиму приложи и приписа, светога Николу Врањину и с црквом његовом људма и са свим метохом и с њим гради и с планинама и с приходима цркве — и тако је приписао вели ерски цар Стјепан — царство ми цркви јерусалимској, да си скупли-а црква јерусалимска на всако годиште от врањине, што се обрѣте лѣтине, жита, вина и отъ овца и отъ кобиля; половина отъ тога да се продае и да се носе 8 Јерусалим.“ — и тим свим што је манастирско — наређује цар — нико да није властан управљати и располагати ван онај, којег Бог изволи Игумана јерусалимскога — тај да је само властан и да је само он властан постављати старешину у Врањини. А ко то, што је цар записао и приложио цркви јерусалимској отме од цркве и потвори си-е златопечатное слово царства ми — тако пријети цар Стјепан — да му не мастник господ Бог и пречиста богородица одигитрија, и да га порази и убије сила часног и животворнога крета и да је проклет и т. д.

Ако си прочитао и добро схватио и разумно лиет или ти грамату св. Саве првога архіепископа срп-

скога од год. 1233 у погледу манастира св. Николе на Врањини и како је св. Сава проклео онога и свакога, који би дрзнуо узети, отети и присвојити што од онога што припада истом манастиру, или који би се усудио направити од манастира просту метохију некога другога па био тај други и сам архіепископ ерски, и који би поработио св. Николу врањинскога и ставио манастир тај под власт и заповјест другога — па кад иза тога записа или те грамате св. Саве, првога архіепископа ерског прочитах хрисовуљ или ти златопечатно слово и записаније првога цара Србљем и Грком и западној страни, цара Стјепана од године 1348. и како он располаже са манастиром и црквом св. Николе на Врањини; с иманем, добитком и приходима цркве манастира, који није он ни градио, ни обновио, ни обскрбио и обдарио или подарио, он — цар Стјепан, то како си осјетљив читаоче и Црногорче ти! Знам да ће ти стати падеж и бреш се дуго моћи разабрати, шта да мислиш о том толико слављеном ерском цару Стјепану!

Та ако је ерска црква и задужбина у Јерусалиму, божју граду тада била осиромашила, те царство цара Стјепана хтјело „въздвигнути и укрѣпити и испљнити недостатъчнаа храма тога светага,“ што му не може од свога, од свога блага, од својих земаља и баштина од својих стада, кобила и једека коња, с којима је могао слободно по вољи и по срцу свом располагати, даривати и поклањати црквама и манастирима, већ ни пет ни шест, па на св. Николу на врањини у скадарском блату и без сваког зазора и страха приложити св. Николу и све што припада св. Николи на Врањини: што су господа која су прије њега Зети господовала, приложила и утврдила повељама својим за спас душе своје и ради помена св. Николи на Врањини, приложити и приписати ерској цркви у Јерусалиму!

И зар цар Стјепан пишући и подписујући златопечатно слово дне 29 априла 1348 у Призрену није знао и није имао на уму заповјед ону и ону страшну клетву прародитеља свога, св. Саве, кога у почетку те исте своје хрисовуље помиње?

И ако се он — цар Стефан Силни, — осиливши се избезумно и дао или ти заповиједио да се напише оно златопечатно слово царства му, којим он поклања Врађину и све што Врађини припада ерској цркви у Јерусалиму — шта је радио тадашњи ерски архијепископ и уједно први патријарх ерски Јанићије са збором својих митрополита или ти дванајест великих владика и осталих малих владика и игумана? Зар он — архијепископ и патријарх ерски, који је по заповијести св. Саве имао бити одговоритељ и осветитељ (vindex) Манастира св. Николе на Врањини, није устао и казао силном и силоватом цару у брк, да он краљ прва, да није властан давати и заповиједи другоме оно, што пише његово, већ св. Николе?

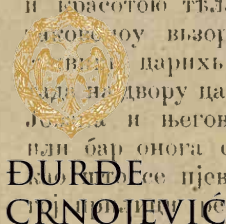
И ако он — архијепископ и први патријарх ерски Јанићије, кога је цар Стјепан још као краљ од Логотета свога направно архијепископом и после прогласно патријархом ерским, који је дакле био царева креатура, није смјео да устане и да каже цару у брк, да је то што је био наумио цар да учини незаконно и да је њега — цара Стјепана постићи и пасти му на главу клетва, она страшна клетва св. Саве, ако он слободног по наредби Савиној св. Николу врањинскога поработи цркви јерусалимској, и да му архистратизи небеских сила, св. Аранђели Михајил и Гаврил неће помоћи и заштитити и покрити крили, ако се огрешни о св. Николу врањинскога и о заповјед св. Саве, прародитеља његова, научитеља и провјетитеља ерскога. — Зар се међу тим збором ерских владика и игумана не нађе ни један да каже цару у брк оно, што први патријарх ерски којег је Душан направно архијепис-

копом и прогласно га патријархом, није смјео да каже, и да опомене цара, да не чини незаконније?

И напоследку — ако су и тадашњи свиколици јерископи ерски, Митрополити Игумани њени били и не смјели ни на збору јавно ни на само у четир ока помолити зуба те рећи цару, шта му је тада требало рећи, на био тај цар онаки, како га сувременни латинац описује: „qui quidem Rex inter omnes homines mundi suo tempore major erat corpore, et terribilis facie.“ или био онаки како га сувременни нашинац баш оне исте године, које је он почео градити манастир Аранђела Михаила у Призрену, описује: „милостивъ бо бѣашъ — Стефанъ краљъ — паче мѣри, кротак, долготрпљивъ, моужествомъ оукрашен и красотою тѣла, i-ако ни јединому његовоу визоруу бити въ благоучивае дарихъ.“ — Зар се не нађе да на двору цареви ни онoga „ђакона Јована и његове ђеце триста људе“ или бар онoga самоука ђака, који су, да се не зна, били и приповједати у друштво ерских краљева, који су рекли цару том ријеч од истине — и *глас* којих стари знавал мој г. П. Срећковић узима и поштује као *глас народа* ерскога?

Но можеш ти драговићу мој питати и питајући жестити се и резонирати колико год хоћеш и докле год од многог питања и говора у вјетар не сустанеш — паметти се покренути и пред очима ти пући и засвјетлатити неће, осим кад би се досјетио те узео, да златопечатно слово, цара Стјепана од 29. априла 1348. није истинито слово, већ лажовно, измишљено и подметнуто цару Стјепану; да цар Стјепан никако није могао писати и потписати тај хрисовуљ, који је унато и сасвим противан грамати св. Саве од г. 1233, те се не може вјеровати, да ће превисоки и веледушни и благочастиви цар Стјепан или Душан силни мучки хрисовуљом својом уништавати наређења св. Саве у погледу манастира св. Николе на Врањини у зетском језеру.

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE

А може ли се истинитост тога хрисовуља цара Стјепана од 29. априла 1348. у сумњу довести, поколебати и оборити, те узети, да цар Стјепан није дао тај хрисовуљ и да није издао исти хрисовуљ Игуману српског Манастира у Јерусалиму на св. Николу врањинскога?

Многo се што шта може узети и поставити за истину, особито кад се човјек пађе у стиеци и у процијепу, — као што се ето ти налазиш сада, кад си брзо једно за другим прочитао и грамату св. Саве од г. 1233. и хрисовуљ цара Стјепана од 29. априла 1348. и прочитавши оба та „Записанија“ стао мислити мисли свакојаке — па је рад да се ма како искобела из кланца и процијена у који је запао; али је мало теже о правдати то што узимљеш и представљаш, и није увијек баш тако ни лако, већ често тешко и баш потешко изнијети разлоге довољне за истинитост и лажљивост списа, који ти не иде у рачун, јер не можеш да сјочиш слику о човјеку, који је из тога списа са оном сликом, коју је народ па и ти са народом твојим о том човјеку себи створио.

Ти би на пр. могао покушати да нађеш неки разлог за побијање истинитости тог хрисовуља цара Стјепана у датирању истога у разним преписима, у којима је хрисовуљ тај до данас дошао, јер изворник или ти ориџинал тога хрисовуља вије се до данас нашао.

Као што је већ напоменуто горе у старом препису на пергамену или ти на „Зечијој кожи,“ писаном као што се мисли у XIV. вијеку, а који се сада храни у царској дворекој архиви у Бечу, пише на крају: „а син хрисовуљ писа и подписа царство ми ваеако 8тврѣждение мѣсеца априла. 29. днь 8 Призрѣни, када постави царство ми темелнис Архангела Михаила ва лѣто 68., инд. I., а у препису који је у дубровачком сборнику листина каже се: „сатвори се сав хрисовуљ... ва свимъ ва листо 6858, мисеца марта. ва гради Мелнишѣ 8

Грциех па Романию (в. Miklošić стр. 135.). Ту дубровачку књигу с преписи хрисовуља, повеља и листина од краљева, царева, кнезова и деспота и војвода српских и т. д. преписаних у XV. вијеку на пергамену разгледао је и покојни Иван Кукуљевић, и он помиње поменуто хрисовуљу цара Стјепана у свом Архиву књ. IV. стр. 328. овако: Цар Стефан (Душан) Србљем, Грком, Босни (?) Арбанији и Западној страни с парценом Јеленом и са сином краљем Урошем сазидав у Јерусалиму храм с. с. Архистратига Михајла и Гаврила, одређује за издржавање истога храма, пет стотина перпера мѣтачких од дохода дубровачкога. У Мелници у Грцијех на Ромању, дне 8. марта 1350. Несугласнот у датирању између првога и другога тога преписа помиње и Тимоџа 2. торински у књизи: Памятники государственной деятельности Душана Царя, Киевъ 1888. г. на стр. 135. где он само каже, да „дата (29. апр. 1348. Призрен) должна быть предположена Егой, которая находится въ Бѣлѣ Корчанскѣ спискѣ памятника (8. марта 1350. Мелник); а ја мислим, да би се разлика та могла изјаснити и тим, што је цар Стјепан два хрисовуља издао српској цркви у Јерусалиму: први хрисовуљ дне 29. априла 1348, инд. I. у Призрену, кад је ударио темеље својој задужбини, Аранђеловој цркви више Призрена, којом је приликом записао јерусалимској цркви светога Николу на врањини; а други је хрисовуљ издао истој цркви дне 8. марта 1350. г. у Мелнику (данашњем Меленику) у Романији, и у њему је приложио цар тој истој српској цркви, као што се у кратко каже: „да си узима (црква у Јерусалиму) у Дубровницѣ от дохода царства ми на ваеако годиште на вскрѣсенне пет сътъ (500) перпер бенетѣких,“ то јест: да Дубровчани у напредак оних 500 перпера мѣтачких, које су Дубровчани имали сваке године на велик дан (Ускрс) положити српском господару за то, што им је исти (а то је био сам он

Стефан као краљ) уступио и дао у бапштину Стон и стонски рт (рт) дне 22. јан. 1333. са свима међама, засецима и с људима,“ имаду исплаћивати поменутој епископској цркви у Јерусалиму. За тај хрисовуљ знао је и познати аналиста дубровачки Јаков Лукаревић (в. *Annali di Rausa* стр. 55.) само што је погрешно мислио он, да је цар Стјепан оних 150 дуката или ти 500 перпера, што су Дубровчани у исто доба и за исти Стон плаћали бану босанском, побједивши (г. 1350.) бана и изгнавши га из господства „in Melico, citta di Sagorie (Загорје — Бугарска) ordino per un breve, che si pagassero alli monaci di San Michele in Gierusalem, la qual Badia (comme dicemmo di sopra, a на име на стр. 37. и 38.) fece Urose il santo re di Serviâ.“ Цар Стефан није тај босански доходак од Стона (500 перпера), већ свој доходак од истога Стона илити да Стон уступио и записао поменутој епископској цркви у Јерусалиму, и о том хрисовуљу издао у Мелнику у Српској или Бугарској. Од оба та засебно писана дана цркви јерусалимској направно је позднији преписивач једну листину, задржавши у тој листини дату првога хрисовуља од г. 1348., а таквих преписа хрисовуља, у ком су по две или више листина засебно састављене уједно има више. Да овде поменем само ону велику листину за манастир Хиландар, штампану у Миклошићеву Сборнику под бр. LVII. (57. — 65 стране) и на другим мјестима, која је очевидно састављена бар из двије различне и у разна времена издане хрисовуље, и то из хрисовуља краља Милутина и хрисовуља краља Стефана IV. (Душана) од г. 1332. е којом се листином пријатељ мој Љ. Ковачевић негда намучио и мислећи да има пред собом једноставну листину извадио из ње нешто што не стоји.

У датуму дакле поменутог Душановог хрисовуља тешко да ћеш моћи наћи zgodну полугу, па да из темеља покренеш тај хрисовуљ и докажеш да хрисовуљ тај није истинит већ лажан и подметнут.

Но рећи ћеш можда да у том хрисовуљу од 29. априла 1348. пише, како сам цар Стјепан за себе каже да је „отрасаљь благаго корѣне — родитељь моих светих, рекѣ же Симеона Неманѣ, новаго мироточца и прваго владыки бившаго земли Зетскојѣ, великаго светителя и првопрѣступника отъчѣства нашего, краљу Сави, — и прочитавши то и тако можда ћеш с негодовањем узвикнути: какав први владыка земли Зетској и какав *првопреступник* отачаства нашег, и какав је краљ био св. Сава?!“

Истина је пијела да тако пише у том хрисовуљу у издању Миклошићеву, али си у жестини твојој и у жељи да ма како уништиш тај хрисовуљ цара Стјепана заборавао, што је већ толико пута речено, да то није с крајинала већ с преписа штампано, а да је преписивач крив, што није само једно преписујући тај хрисовуљ првопрешно преписао Зетској мјесто Српској земљи и првопрѣступник мјесто првонасталник и краљу Сави мјесто Кир Сави, као што испрва мјесто у другом хрисовуљу истога цара Стјепана од исте године и истога првога индикта писаном и подписаном у Прилишу граду. (в. *Mikl.* стр. 136).

„И ту нема ћара за ајдука!“

И бадава је теби младето сва снага и залудна сва мука и сав напор твој, да обориш тај хрисовуљ цара Стјепана од 29. априла 1348. и да докажеш да хрисовуљ тај није истинит и да је „лажовна књига“ та — јер на жалост и моју и твоју не може се рећи и доказати како ваља, да је лажовна књига та, која се тако јаво дотиче твога манастира св. Николе у блату скадарском. Е па кад није лажна књига та цара Стјепана и кад не можеш учинити да је нема, већ стоји и стоји оно што се у њој каже и наређује, онда — е онда стоји и оно што је св. Сава писао и подписао „ва уведение всем и ва утврждение и сохранение цркве св. оца Николе године 1233. — и клетва изречена

на онога, који би се дотакао и поработио свето мјесто то — она ужасна клетва (проклет и трипут проклет да је онај и завезан у ови и у будући вијек —) пала је на главу цара Стефана онога часа, кад је писао и подписао у Призрену тај хрисовуљ и кад је био на врхунцу славе своје и ударио темеље својој задужбини, храму арањела Михаила и Гаврила више Призрена, и спремао патоса за ту цркву своју задужбину — а *патос призренске цркве* — тако се позвије, кад је већ пропало српско царство и Вукашиново краљевство и краљевство и господство његових синова, Краљевића, — и наступило било десподство, говорило у српској земљи — не обрћтает се нигдеже, то јест таког патоса, као што је патос призренске цркве св. Арањела нема нигдје више!

Клетва Савина, клетва св. Саве српског пала је на главу цара Степана — и сад не треба да се задујем, зашто је први српски цар створио овај свијет, кад му је било тек 45 година од рођења; и зашто је Стефана њиме царевина одмах стада опадати и морада нагло пропасти, коју је он подигао и узвисио! — Архиепископ и први патријарх српски Јанићије пустио је и није спречио цара, да не припише туђу задужбину и туђу муку обновљеној српској цркви у Јерусалиму, а тим је преступно заповјед првог архиепископа и просветитеља српског, који је завјештао и ставио у дужност потоњим архиепископима, да буду Одговоритељи и Осветитељи цркве *св. Николе* на Врањини. Међутим стари они црноризци и калуђери стајали су на молитви у храму светитеља и чудотворца, св. оца Николе, брзога и скорога помоћника и заштитника свега у Бога и Бог је пустио и попустио — и показао се „диван ва светих своих!“

Мука ти је! Видим да ти је мучно читати и слушати то — али шта ћу ти ја! и кајки ми молим те, могу ли другчије писати, него што пишем, ако је збиља писао и подписао св. Сава ону грамату од год. 1233. и

ако је збиља послао ето и неколико година, а именом г. 1348 писао и потписао цар Стјепан онај хрисовуљ, којим је приписао св. Николу на врањини као метох српској цркви у Јерусалиму?

Ја ћу овде да мало одишем и станем, а ти почуј кликовање: Држ' се, не бој се, не губи се, већ се обазри и погледај у наоколо! може бити да ће се наћи излаз из тога клавца и тога мучнога процијена, у који си запао!

Покушасмо да оборимо Душанов хрисовуљ од г. 1348. који нам толико смета и узбуњује наша чуства, кад читамо исти хрисовуљ, а читајући имамо на уму ону грамату, онај лист св. Саве од 1233. и изречену у истом листу клетву на оне, који учине оно или веће што од онога, што је учинио цар Душан с црквом св. Николе на Врањини. Зети. Покушали смо велим — и тиме тако мнијем да нијесмо сву снагу уложили у обарање и побивање истинитости тога хрисовуља, а оно покушај ти млади и вите Црногорче! **CRNOJEVIĆ** да ћеш се и ти на брзо увјерити, да не иде и да се не може оборити и побити оно, што се каже и наређује у том хрисовуљу.

Па кад никако не иде и кад се не може да обори тај хрисовуљ доље већ стоји узгор и стојећи пркоси и теби и мени, како би било, да се окренемо на другу страну, те да се са свом снагом оборимо на лист или ти грамату св. Саве од г. 1233. и да покушамо задрмати и протрести и изчупати из корена ту Савину грамату и уклонити ју с пута, да нам не смета кад читамо хрисовуљ цара Стјепана, а читајући морамо да мислимо и да се обазиремо на ту Савину грамату?

Миклошић штампајући ту Савину грамату, није имао пред собом изворник (ориџинал) већ позни препис, и тај препис зготовио је као што на крају стоји записано тајном бугвицом *Радич Стјепов*, а једнога *Радич Стјепова* помније Маријан Биволичић, (Болица) као старешину села Грбавца у Ђешкопољу око г. 1614. (в. Starine,

књ. XII. 168.; Ровински Черногорци, стр. 789.).

И та листина у Миклошићеву Сборнику од г. 1233. — рекао би ја — састављена је из два листа. Први лист свршује се на стр. 18 е вртом 16 и с ријечима: „писахъ и подписахъ, да јестъ въ 8веденіе всемъ,“ а садржај другогa листа тече од 16 врте до краја, гдје се опет каже: „сега бо ради писахъ и подписахъ и прѣдадохъ въ свако 8твержденіе и съхраненіе цркви мјеста сега в лето 6741—1232/3. У том као што ја мислим другом листу или ти повелѣи, даној манастиру св. Николе на Врањини. Каже се и то, да над људима даним метохији истога манастира нема области ни велможа, ни Архиепископ, ни његов отрок, ни ин кто, ни малъ ни великъ, и да људи ти метохијски не работају ни велике работѣ ни мале... ни винограда да — теже ни иле кривога да не на пут да не ходѣ, ни да цркви владају оброка, ни војске да не терају, ни ии чуждѣхъ чуждѣхъ властель да обладаст ни ми, но да су свршени работници светому оцу Николи.“

И сад опет морам да запитам: да ли су то ријечи св. Саве, Архиепископа српске земље и поморске? И да ли је могао тако писати и то наређивати Архиепископу у српској држави и краљевини, па био тај Архиепископ рођени брат првога вјенчаногa краља Стефана, а стриц рођени краљевима: Радославу, Владиславу, и Урошу I.? Ја мислим да то нијесу ријечи Архиепископа Саве, већ ријечи узете из повеље савременогa Сави архиепископу српскогa краља (1220—1233) или и познијегa, тек српскогa краља, а не српског Архиепископа, који те власти никад није имао, нити је могао имати у српској држави:

Мало више каже се у том другом листу: „Сіе место (Манастир св. Николе) видевъ азъ, іерѣ въсть въ цустемъ острове створено, и всемъ правѣрнимъ намъ христіаномъ помонѣ

іестъ в месте семъ и препѣтіе всемъ христіаномъ, и азъ видѣхъ, іере не има где тезкати іере іестъ у острове, дахъ му отъ метохиѣ Спасове у Плавници отъ мјеста гдје іестъ билъ св. Јованъ 8 Плавницу....

Шта је то метохија Спасова у Плавници?

То је метохија манастира Жиче е црквом Спасовом (е црквом храма вазнесенија господња), који је манастир основао први вјенчани краљ српски Стефан, и ком је он са својим сином првенцем и намјесником Радославом дао на крму и на одјејаније служењим светому храму том оим других села и планина у српској земљи, у Зети села: „Трѣболе, Плавницу у горској јазуци Голничъ“ (вид. у Миклошићеву Сборнику стр. 12). И у повељи првовјенчаногa краља Стефана, за коју сада знамо по оном списку у етијену жичкогa храма, који је до није извршен, и не помиње се краља, који тада, кад је дана та повеља манастиру жичком ваља да био у српској земљи — на крају је Архиепископ Сава од истога жичкогa манастира у Зети, од села Плавнице самовласно одузети један дио и дати цркви св. Николе на Врањини? Краљеви су уз одштету манастира, ком се одузимало што, то могли, али Архиепископ сам без сагволења краљева и дане одштете нијесу могли, те и стога мислим, да други тај лист не потиче од Саве Архиепископа.

У том другом дијелу листине штампане у поменутом Сборнику имамо дакле повељу једногa српскогa краља, доцније прерађену и пречињену, но којегa по имену краља и када и од кога прерађену то ја не знам, а ти ако знаш и то, кажи, па да ја знам.

Али ни први дио те сада Савине листине од г. 1233. није ограђен и обезбуран против свакогa приговора у погледу автентичности њене.

Ту се каже да је манастир е црквом св. Николе на острву Врањини саградио *Пларион епископ зешски*.

и да је тај епископ био освешћени епископ зетски, и први биет светитељ зетекој земљи постављен многу вели св. Сава Архијепископ. На што то и толико истицање Илариона као зетског епископа, и да је он био први зетски епископ и да је њега он сам; св. Сава поставио за епископа? И зар то није мало чудновато и да не пада у очи, што се у грамати од г. 123²/₃ толико изтиче оно, што је тада сваки у Зети знао и морао знати, ако је тај Иларион збиља био први зетски епископ?

И ако је збиља тај Иларион био зетски епископ, и то први зетски епископ, кога је сам св. Сава поставио за таквога, и да је ако је збиља тај Иларион, тај први зетски епископ саградио или ти створио на пустом острву Враћина званом у зетеком језеру манастир и цркву Никољу, зашто би он манастирак тај на пустом острву извадио из под власти зетекога епископа и цркву пренети под власт епископа Архијепископа? Зашто би он од своје задужбине градио у неку руку ставропигијални манастир, у ком се неће помињати име зетеког епископа, већ име епископа Архијепископа, и у ком неће изабранога од братије старешину благословити и благословом утврђивати зетски епископ, већ еписки Архијепископ? Шта је могао бити разлог том изузетку од обичног правила и каноничког наређења, и какво је горко искуство стекао и стећи могао већ први зетски епископ, да нема вјере и поуздања у прејамницима својим на столици зетеке епископије, у погледу сахране и одбране своје задужбине од стране њихове?

Рекох горе: ако је збиља Иларион био први зетски епископ — и ако је збиља први Иларион саградио манастир на Враћини, а рекавши то и ударивши гласом на „збиља“ хтио сам да те подејетим и да ти напоменем, да се може и посумњати и о једном и о другом, т. ј. и о том, да је Иларион био баш први зетски

епископ и да је баш тај први зетски епископ саградио враћину.

Што се првога тиче, то ћу ти овдје узгредите само да напоменем, да има један доста стари и као што ја мислим доста поуздани именик српских јепископа у XIII. вијеку па и зетских епископа, и да се у том именику зетских епископа на првом мјесту помиње Герман, па онда Неофит, и за њим Михаил и после њега Андрија (вид. Гласник књ. XXIX 175. и срп. просвете ове књ. I. стр.) те се Иларион и не помиње међу њима: а помиње се у том именику међу епископима зрпским на првом мјесту неки Иларије.

А што се тиче онога другога, а наиме питања: ко је саградио ливољски манастир на Враћини? то знај да Чех Константин Јиречек сада свјетски познати професор у Бечу, који је био за те повијест твоје Зете и Црне Горе и ти и ја скупа, у Оттову великом Словнику у св. VI. а чланку „Серна Гора,“ која је свеска издата у свијет године 1892. на стр. 608 прете пише: „на čtyrech ostrvích jezera Skadarskaho iznikly pravoslavne klastery z nichž nejslavnějši bil sv. Nikola na Vranině z aloženu od sv. Savu.“ Јиречек каже дакле, да је св. Николу на Враћини основао св. Сава; и ако то стоји, ако је св. Сава основао, паравно споразумно са својим братом првовјенчаним краљем Стефаном, ако је основан манастир тај рецима г. 1223. или пак с краљем Радославом или Владиславом ако је подигнут он између 1223. и 1233. г.; и онда би нам било са свим јасно, зашто је св. Сава први Архијепископ српски наредио и заповједио, да манастир тај њим основани и краљем одарени остане и у напредак под влашћу и областју Архијепископа српскога, и да не подида под власт зетеког епископа, који је имао своју столицу у цркви Арханђела Михаила на Привлаци у заливу Которском.

Јиречек каже да је св. Сава основао св. Николу на Враћини. Но

одкуда зна то г. Јиречек, кад осим њега нико други не каже и не написа то и тако? Напротив не само да св. Сава у поменутој грамати од 1223. не каже, да је он саградио тај манастир, већ изречно у истој вели, да је св. Николу на Врањини створио богољубни зетски епископ *Иларион*, и осим св. Саве каже то и краљ *Владислав* у повељи од г. 6750—1241₂ (Mikl. стр. 26.) и краљица *Јелена* удовица великога краља Уроша I. у листу писаном после г. 1278. па и у натпису на гробници епископа Илариона, сарањенога у својој задужбини врањинском манастиру у припрати пише: „Здѣ прѣстави се рабъ божји Иларионъ, епископъ зетски здатель места сего светаго.“ (в. књ. I. књижевних радова Н. Дучића, Архимандрита стр. 146.)

К. Јиречек знао је и за натпис тај и за све поменуте повеље и листине, па је опет изрекао и написао, да је св. Сава, а не епископ Иларион основао манастир св. Николе на Врањини. Па шта онда да мислимо о том чешком научнику и славном историчару? Шта можемо друго мислити ван то, да он невјерује ни грамати оној св. Саве од г. 1223., ни повељи Краља Владислава од г. 1241₂. ни листу краљице удовице Јелене од — незна се које године, па напоследку ни оном гробном натпису, који је Архимандрит Н. Дучић приопштио и обзнано. И сад према том и толиком невјерству тога чешкога научника да не узвикнеш: Далекো си забраздио пап Јиречке са твојим невјерствијем!

Но да оставимо на страну цјеварнога или ти невјерујућег Чеха, па да се приљубимо вијерноме и правовијерном и љубавном Русу Ровинском, та онште познатом у свој Црној гори и питомој Зети и свим седмерим брдама господину Павлу русу, и да у њега једновијернога и готовога на сваку помоћ са сваким умилењем и с пуном надеждом потражимо помоћи и лијека против отрова којим нас отрова зловјерни Чех.

Г. К. Јиречек написао је као што рекох, г. 1892. чланак за научни Словник „Серна ћога“, а г. Павле Ровински издао је г. 1888. тек прву али огромну књигу „Черногорја“ названу, и у тој огромној књизи помиње он грамату Архиепископа Саве даву врањинском манастиру на више мјеста: стр. 214. 373. и 379. — но на сва та три мјеста каже он, да је грамату ту писао и дао манастиру том *Сава II. Архиепископ српски*, а не Сава I. епископ његов, наш св. Сава.

Но ако је Сава II. Архиепископ дао грамату ту врањинском манастиру, онда је она могла бити писана између год. 126²/₃ и 1270., јер је у том добу био Сава II. Архиепископ српски, и по том би година 6741. = 122²/₃. у препису грамате те, који је Миклошић издао, била *лажна* година. То што је онда тај исти Рус Ровински могао написати на стр. 214. тога доба дела „вранина едѣлаласъ острова“ еше въ первой половинѣ XIII. вѣка, што можно видѣти изъ грамоты дава манастиру св. Николаи на Врањини Архиепископом сербским Саввою II. (1233 г.)? и како даље исти г. Павле Ровински може да напише на стр. 372. и 373. „да је епископ зетски Иларион основао на Врањини манастир ва име светитеља Николаја, гдје је и умро и погребен био, и да је благослов на построение этого манастиря дао Архиеп. сербский Сава II., и он же потомъ надѣлалъ его доходными статьями,“ — и опет на стр. 379 да је први зетски епископ Иларион *посеѣен Савом I.*, и на истој страни само мало више да напише: Такъ въ грамотѣ Архиеп. Саввы II. вранинскому манастирю, основаному епископомъ зетским Илариономъ говорится слѣдующее: „Си же святы и божественны храмъ совершивъ (Иларионъ) предасть его мнѣ.“

Према таквом збуњеном и конфузном писању и казивању тога Руса, шта да му кажем и како да га ублажавам и ублажим? Но ја сада и овдје нећу да га апострофирам и нећу ништа да му кажем, већ ћу само да

одговорим на питање мало другчије стављено, а наиме, шта излази из таковога писања и казивања г. Ровинскога?

Излази то, да је првога зетскога епископа по имену Илариона посветио први српски Архијепископ или ти Сава I. (1219—1233); да је даље тај исти Иларион, зетски епископ много доцније, а најмање после тридесет година (за којих је био Архијепископ српски Арсеније I. (1233—1263.) и још неколико с благословом трећег српскога Архијепископа, Саве II. (1264—1270) почео градити на острву врањини цркву св. Николе, и да је он свршивши манастир тај, ту своју задужбину предао у област Архијепископу Сави II.; и тако из свега тога излази, да је тај од св. Саве или ти Саве I. за првог зетског епископа посвећени и постављен Иларион био у животу и доживио годину 1263. кад је на Архијепископској столици био дио Сава II., да је дакле био тај Иларион преко 40 година зетски епископ. И то може да буде, а да ли Иларион није могао епископствовати више од четрдесет година? Могао је да богме — али није он Иларион, ако је у опште и био он зетски епископ, толико епископствовао, јер је већ за другога Архијепископа српскога, св. Арсенија (1233—1263.) био зетски епископ *Неофит*, који се као такав помиње — у натпису и у записима од г. 1262. 1269 и 1270. (в. ове Просвјете за г. 1892. стр. 14—15.)

Ако је дакле Архијепископ Сава издао поменуту грамату врањинском манастиру, као што пише у тој грамату у издању Миклошићевом г. 6741. од створења свијета или 1233. од р. Хр. као што и сам Ровински пише, онда је Архијепископ тај српски могао бити само Сава I., а не Сава II. и онда је само Сави I. могао предати Иларион своју задужбину под заштиту, а не Сави II. и онда на крају крајева Сава II. сасвим одпада, кад је ријеч о том и кад се пита: ко је благословио Илариону зетском епископу, да сагради у скадарском блату

на врањини манастир и који је Архијепископ српски узео тај манастир под своје окриље и надзор, а изузео исти испод власти „надлежнога“ зетскога епископа?

Исти је Ровински на другом мјесту, а наиме у Журналу Министерства Н. Просвешћенија Ч. ССХХИХ. тамо гдје пише о хрисовуљима, које се хране на Цетињу у Црној Гори напоменуо, да „народ иногда неумышлено лажетъ, смѣшивая одинаковыя имена: такъ преданіе о Саввѣ второмъ сербскомъ Архијепископѣ приурочивають (Черногорцы) къ св. Саввѣ.“ Да ли је напомињући то г. Ровински имао на уму ову грамату дану врањинском манастиру, ја то не знам, и само знам то, да у том прегледу његовом врањинских и других листина на стр. 214 помиње под 2., грамату Архијепископа Саве II. дану врањинском манастиру на Цетињу.

И још мене је свеједно — и ја хоћу да се с г. Ровинским препирем о том: да ли је ту грамату на Цетињу поменутом манастиру издао Сави I. или Сави II. што се у Црној Гори мислило од вајкада, или пак синовац св. Саве, Сава II. као што Ровински учи и увјерава Русе и све нас.

Г. Ровински је тамо међу вама, на ком је воља, да се препире и свађа с њим о том, нека се свађа: близу вам је и на дохвату вам је он. Та то је и онако ваша ствар и питање то у првој линији тиче се вас, јер вашег манастира; и ја ако би се збиља заподјела таква размирица између вас и њега, руса, мога вам само довикнути: „Далеко вам лијена кућа!“

Оставите ви мене на миру и на том, да ја о тој грамату другчије мислим, него што мислите и ви и он!

Нијесам небојша и нећу вам пркосити, тек ћу отворено и искрено казати своје мишљење о тој грамату, па било то вама по вољи или не било, — и да ћу вам прилике и повода, да се на својој земљи, на којој је сваки јак и јачи од јабанације, разиграте, и ако можете побједите и сатрете у млијеву оно, што ћу рећи, да не ћу смјети

више ни писнути о том и о другом чем, што би било вама противно.

Кад је „Сава јеромонах“ — као што Стефан просто назива брата свога у животу оца свога св. Симеуна — оставио брата свога великог жупана Стефана и земљу српску око г. 1216. и опет се вратио у св. Гору, и кад по одлазку Савину моћи св. Симеуна у Студеници престаше точити миро

и Стефан стао писмима молити и преклињати брата у св. Гори, да се поврати, Сава се нехтједе одазвати и послушати молбе братовљеве, и напоследку пошаље једнога од ученика својих с писмима у српску земљу, од којих је једно управљено било покојном и Богом прослављеном оцу њихову св. Симеуну, а друго брату великом жупану Стефану.

(Наставиће се.)

IV. Д И О.

ЗА НАРОДНО БЛАГО.

ПРИПОВЈЕТАКЕ.

НАЦИОНАЛНА

Букви Васојенић

BIBLIOTEKA

CRNE GORE

ЂУРЂЕ

CRNOJEVIĆ

Мртви живом кумује.

Био један момак па доста и сплав; те се он ожени и крене к цркви да иде да се вјенча и с њим су одили сватови и кум који ће да га вјенча. Кад дођоше пред црквом они младожења удари штапом у један гроб који бијаше до врата црквенијех и рече: „Изиди да ме вјенчаш!“ — То се као шално, па уљезе у цркву са сватима и ђевојком.

Кад они уљегоше у цркву одма за њима уљезе они мртвац те га звао младожења на вјенчање; па дође и стаде до момчета и ђевојке, па вика попу: „Де, вјенчај брзо!“ — Они се преподоше, али он им повиче: „Не бојте се ништа него свршујте!“ и намора их те их поп вјенча, кад се вјенчаше, изидоше из цркве; а они мртви човек те био кум, пође опет у гроб и већ га они не виђаше.

Тако је прошло неколико времена: ономе се младожењи роди мушко дијете и пође с њим у цркву да га крсти, и собом поведе кума. Кад дођоше у цркву, али опет они из гроба изиде, не говорећи ништа

и крсти га; па пошто га крсти: узе ножич и закла га у гроб.

Они се родитељи ђетињи врате празних рука дома, и чудили су се што их снађе. Пошто опет прође неколико времена: опет се роди ономе мушко дијете, и понесе га у цркву да га крсти, — у то изиде они из гроба те га крсти па пошто га крсти и њега закла; па рече оцу оне ђепе: „Кад ти се роди треће, зваћеш ме да ти и њега кртим,“ — па опет уљезе у гроб. Ономе се оцу и још треће дијете роди, и крене тајно да га крсти: и таман уљега у цркву, а они из гроба изиде и узе дијете те га крсти, па и њега закла, и рече ономе родитељу: „Кад ти се четврто роди зваћеш ме да ти и њега кртим,“ и — уљезе у гроб; а они одоше кукајући дома. — Кад им се роди четврто дијете: они нијесу казивали ни да се рађало; но по ноћи крену да га крете, и само је знао поп и кум и они двојица а други нико. — Кад дођоше у цркву и кренули да крете, док а то ли они из гроба и узе дијете

да крети. — Они родитељи чим су га виђели, одма су закукали говорећи да ће им и њега заклат. Пошто сврше кршћење: узе они из гроба дијете и даде га куму, па му рече: „Оно најпрво што сам ти закла би највиши несретњик био на свијет и би те нашло с њега велико зло; а друго што сам заклао: би ти убило најближњег брата кад би прицјело; а оно треће: би се све с тобом било, и од њега би имао највише научање; па сам ти за то сва три заклао. А ово четврто ти родило се у срећни дан и биће срећно и бићеш од њега задовољан; — па крену да уљезе у гроб... они му кум дође на врх гроба, па рече: „„Нү, куме, како ти је тамо;““ — а они му кум из гроба рече: „Ајде овамо, па ћеш виђет; и он уљезе, и тамо стаја много година, а њему се неучиње више до само дванајест дана; па рече куму: „Куме, сједио сам доста, оћу да идем дома, и он га испрати. — И кад погледа, ће му тамо земљу; а он мислећи да је оно неко други почне викати на оне људе; „Ко је то, да за мога животога дијели моју земљу?“ — А они се зачуде —

ко је; и он се каже — ко је и ће је и да му се мало учињело да је онамо стајао.

С тањег краја.

Пошао једном неки ага на далеки пут, ће се задржао неколико времена. Кад се враћао кући, срео га био његов пристав, и питао га ага, говорећи: „Еј брѣ слуго, како је дома, кажи ми?“ — Слуга рече: Честити ага, ал' ћу ти причат с дебљег краја ал' с тањег?“ — Ага рече: Не ћу, — нō ми причај с тањег.“ — Слуга одпоче причат, говорећи: „„Валā, честити ага, липсати је хрт.““ — „А што му је било, слуго?!“ — „„Честити ага, прејио се био месом од хата.““ — „Од којег хата!... што збориш чоче?“ — „„Од онога твога, те липсао.““ — „А што му је било — те липсао?“ — „„Он изгоре у кућу!““ — „„Како је зар и кућа изгорела.““ — „„Јес, бога ми: па и Анка*“) ти у њсјелу.““ — „„Није ни-дао Бог ми Анка изгорела!““ — „„Јес, ага, све истина је.““ — „„Ага ти казао.““ — „„Тако је слуга испричао с тањег краја своме аги. —

*) Анка: значи турски као „госпођа.“

ЗАГОНЕТКЕ.

(Из босанске Крајине.)

Приближежно С. Бањац посједник у Кључу.

27) Бјела њива модро сјеме, мудар мештер који сије; (*писар.*)

28) Црвенко гароњу лиже; (*котао над ватром.*)

29) Послала велика госпа малу госпу, да јој донесе сала самсала, сва се распала, небилли се састала; (*киша и земља.*)

30) Жлица масла свему свијету доста; (*сунце.*)

31) У нашега бана, два сина капетана: једном име превор, а другом

завор; преврнуше небо, начинише ведро; (*плуг.*)

32) Што о теби виси, а о теби мисли; (*шорба.*)

33) Иде лаја из букова краја смрзнуте браде ћелаве главе; (*врапа.*)

34) У шта сјена нема? (*у воде.*)

35) На дну мора тунтулово јаје; (*зрно у пушци.*)

36) На једна врата уђе, а на троја изиђе; (*кошуља.*)

37) Иде као бег, пада као кмет, устаје као пас; (*свијег.*)

38) Гризе коњ на небу: трина пада на земљу; (*смијег.*)

39) Иде на воду јалова, са воде стевсна; (*вучија.*)

40) Лагум до лагума, леген до легена, чак далеко до (тамбола; (*пуца.*)

41) Сито вито, пред кућом савито; (*песто.*)

42) Шта из неба црно виси? (*вериге.*)

43) Двије неве невенале, међу собом гребенале: ситан пазар пазариле; (*гребени.*)

44) Шибице бике, шипове виле: оклапни кођудане, (*шара.*)

44) Ја посла хрта, голобрта, рад лисице колашице: ни хрта голобрта, ни лисице колашице; (*клип кад се баца.*)

46) Ја узех шипов штап, пак се баци у облак: из облака паде коло ђевојака; (*јабуке.*)

47) Шарено јагње, име му шајтова, за морем госпада; (*машикар.*)

48) Ја пођох непослат, нађох град незидан: у њем штап не резан; (*змија и громила.*)

49) Брво иду као ждралови, ситно кују као цигани; (*пилићи.*)

50) У наше Анице, деветере тканице; (*обручеви на каца.*)

51) Гђе билан лџи: ту трава не ниче; (*огњиште.*)

52) Лего гароња док не дође билоња: гароња не устаде (*дан и ноћ.*)

53) Што је на теби извраћено? (*уво.*)

54) Мање му мјесто него у јајета, а веће и од вола и од коња; (*пештица у врати.*)

55) Води иде воде не пије; (*звоно.*)

56) Пун дочић, зелених обојчић; (*куцус.*)

NACIONALNA BIBLIOTEKA
СРПСКЕ НАРОДНЕ ПИСМОСЛОВНИЦЕ И РАЗНЕ ИЗРЕКЕ.
СРПСКЕ НАРОДНЕ ПИСМОСЛОВНИЦЕ И РАЗНЕ ИЗРЕКЕ.
Приближежно В. Радојевић. — Херцег-Нови. —
(Наставник.)
CRNOJEVIC

Свади се с чојком — да те поучи,
а с погани — да те оброчи.

Ситу чељад и Бог рани.

Смео се, као прасе на раскреници.

Смије се, као да је нашао потков.¹⁾

— Види у „Српско — далм. — магазину“ 1869.: Смије се као да је балоту нашао.

1) Потков је *Hufeisen solea ferrea* и — нема је у Рукову рјечнику. У Вука има „поткова“ — *Hufeisen* и „потков“ — *das Beschlagen, fermatio, indictio ferri, munific*; а за потврду наводи стих народ. пјесме: „Кад се вратиш, да ти потков платим“. Као што се види, у овом стиху потков може значити и *Hufeisen* и оно што Вук вели, е не знамо или је у стиху ријеч потков акцентована једним („—“) или другим (/) акцентом. А да је потков заиста што и Вукова поткова, потврђује нам и Врчевић једном нар. приповијетком, гдје стоји: „нашао негђе циганин коњску стару подков“ и т. д. (Срп. нар. приповијетке, стр. 23.). И у Вука стоји: „А љуба му додаваше ситне чавле и поткови“ (књ. I. 322.). В. Р.

Смиели и промисели, па учини (нешто).

Смрди, као куга. — У Вука: Смрди као зуга.

Сто пара кућу не ваља, а ето и једна — из темеља. — (Има и: „сто пара — кућу не обара“ Уред.)

Сваки черек о својој петљи висп. Сједи, да се кокоши легу. — Рече се у шали ономе, што стоји кад сви остали сједе.

Сујте, не куните. — Тако се испричава домаћину гост на поласку.

Све за образ, а образ ни за што. Свему маџа, ма у круву раџа. — „Магазин:“ Све је мама, а хљеб је рана.

Сваком другу по мрвицу, а нијеку половицу. — Вели се кад се когод пећа при понуди каква једа, па на посљетку пристане и узме.

С ђаволом дошло, с ђаволом пошло. — Кад је нешто неправдом ете

чено, па га опет нестане.

Стрв ти тражили! — Клетва.

Тако и дома смирио (сијао мир).
— Рече се ономе, који би из шале
хтио да некога завади међу се.

Тешко луду и у рају.

Тешко ббну у потребну дому. —
У Вука: Тешко ббну у дому году.

Тешко мене и по брату моме,
ако немам у тобоцу своје.

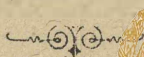
Тешко овци, која се туђи свога
крда.

Тешко родитељима, који гледају
на једно око. — т. ј. „кад немају до
јединца сна“.

Траг му се по трагу сметнуо!
— клетва.

Траг му се сметнуо, као шарени
јем коњима! — клетва.

(Свршиће се.)

NACIONALNA
BIBLIOTEKA
CRNE GORE
DURDE

CRNOJEVIĆ

Телал виче да се купи благо.

Црна Гора родила бећара;
Равно поље ситнога бисера,
Телал виче од јутра до мрака,
Да се купи од градова благо:
Од Стамбола жутијех дуката;
Од Мисира ситнога бисера;
Од Цетиња младијех момака.

Ђевојка и Илија.

Попухну вихор од мора;
Очехну грану бадема;
Под бадем спаше ђевојка...
„Буто куњаше ђевојка:
„Бог те убио бадеме,
Ђе мене младу пробуди!
Ђе чудан санак снјјевах:
Ђе се возаше галија,
И у галији Илија.
На њега танка кошуља:
Од бјеле свиле предена,
Од жута злата везена. —
Њега питаху јарани:
— Илија парев делија!
Одкуд ти танка кошуља?..

Трчи за њим као циганска вјера
за турском. — Намеће силом да е
њеким дружи.

Туђе не плаћено — grijех не
опроштен. — У Капетановића: Дуг
не плаћен...

Тако се не потурчио! — Заклетва.

Тако се не полатинио. — За-
клетва.

Тако ми живој очи не испале!
— Женска заклетва. У Вука: Тако
ми очи не испале.

Тако ми онога, што смо заједно
изјели и попили! — Заклетва.

Та у-ме, друга у-те. — Рече се
у шали кад пукне негдје пушка, ми-
слећи онога, те је пушку испалио.

Туђа ћеса зубе има.

Ил ти је мајка напрела?
Ил ти је сестра навезла? —
— Нит ми је мајка напрела
Нит ми је сестра навезла:
Нит ми је љуба доњела!“ —

Текла Сава.

Текла Сава и текла Морава:
Пронијела два нова дућана
И механу ће пију бећари.
Пуче пушка из нова дућана,
И убрла два млада бећара;
Један вели: „Куку мене мајко!“ —
Други вели: „Куку мене Анко!“ —

Ђевојка иде у помоћ пастиру.

С ону страну мора
Гајтан трава расте:
Ту ми овце пасу;
Пастири чуваше
У свирку свираше.
Свираћу говораше:
„Свирање моја,
Немам помоћника
Ко ће ми помоћи:
Помуз' бјеле овце

Одлучит јагањце! —“
То зачу ђевојка
Оде мајку питат:
„Мила мајко моја!

Одох поћ помоћи
Младоме пастиру:
Помуз' бјеле овце
Одлучит јагањце. —

Л И С Т А К.

ЦРКВЕНЕ БИЉЕШКЕ.

— **Парастос.** — На дан св. Илије (20 прош. јул.) држан је на Цетинју у манастирској цркви свечани парастос за упокој душе славом увјенчаног Великога Војводе **Мирка**, Оца Н. Височ. нашег сретновладајућег Књаза и Господара. — Том сјетном црквеном обреду, који нас сјећа на онај прии дан, који је уграбио Црној Гори сабљу мимо сабље и јунака мимо јунаке, присуствовало је велико српско и руско свечанство с Престолонаследником: Њихове Свјетлости: Књажевине Милице и Књагинице Јелена и Књазице Ана, број грађанства.

Слава јунаку и покој вјечни.
Нека се ори од паса к пасу
Да се на ваада сахрани спомен
Његових дивних јунаштва гледе! —

— **Свечане задушнице.** — Опет на први тек мјесеца августа отслужена је у манастирској цркви свечана упокојна литургија за велику и јуначку душу блаженопочившега Књаза **ДАНИЛА I.**, као на дан кад је ову преходницу ериске славе, лишила живота на којој ризи потајна и најпакленија убојничка рука. — Овом свечаном, ал' велетужном црквеном обреду присуствовала су Њихова Височанства, наш премилоствиви Књаз и Господар са својим Престолонаследником; а такођер и Њихове Свјетлости: Књагиница Јелена, Књагиница Ана, Књажевине Мирко и Књажевине Петар, са придворном свјетом, са војничким и грађанским великодостојанственицима у великој паради и с многим овдјешњим грађанима.

Бог великој души
Књаз-Данила — лава.
Вјечни покој дао!...
Он је ериске слава:

Велике је желе
Гојио у бедру;
С поносом је сабљу
Пасао уз бедру:

Страх душманам био
У невоље љуте;
Маха им не дава:
Цретица им путе:

Ваада му пред ајесам
Кретила свог рода.
Љена божја срећа
И алатна слобода:

Не тек Црне Горе:
И Балкана...
Ах!... нами је његов
Гроб вјечита рана! —

— **Прослава стогодишњег јубилеја православља у Сјеверној Америци.** — Као што јављају из Петрограда „Церковни и Вѣдомости“ у 25 броју од 18 јунија тек 1894 г. Свети руски Синод својим одређењем од 8—21. децембра 1893. год. одобрио је; да се 25. септембра текућег лета прослави стољетни јубилеј православља у Сјеверној Америци. Зато је сад истијем Св. Синодом утврђен и програм те прославе сходно учињеном предлогу од стране неуморнога подвижника Адеутског владике **Николаја**. Сваколика та светковина има само духовни карактер, као што то само руска побожност везгодно удесити знаде. —

— **Нова православна црква у Варшави.** — Као што дознајемо из бугарскога часописа „Селанин“ почела се је у полачкој престолници

градити нова црква православна. Прорачуњено је, да ће се на њу потрошити 1,400.000 рубаља; а кад се са свим она уреди и украси, допријети ће свота до 1,750.000 рубаља. Грађевни одбор располаже у овоме часу с 350.000 руб.

— **Читуља.** — Преосвећени **Јероним** православни владика нишке епархије, члан Св. Сабора Архиепископа и кавалер разниче ордена, упокоио се је дана 11. прошлога јула у штајерском Солнограду, гдје се је налазио на лијечењу. Родио се је године 1825. — „**Мир**“ у своме 29 броју од 19 прошастог јула хвали у велике његову науку, његове врлине и особито његов велики патриотизам. — Његови су посмртни остаци пренешени у Србију, да почину под домаћом својом грудом земље — Нека му Господ душу помилује у недру Аврамову „идже тли не тлитъ и иджеже червѣ не погнѣшавоутъ ни крдутъ!“

— **Приложници:** Његово Височанство срећновладајући на Црногорско благовољно је даровао 100. фиорина општини Булатовића у Ровцима, за припомоћ у набавци црквених утвари храму светога чудотворца **Николаја**.

ШКОЛСКЕ БИЈЕШКЕ.

— Неколико правила ради равнања родитеља, који би жељели дати своју дјецу у овај завод. — У прошлој свесци наше „**Просвјете**“ обећали смо у цјелини донијети овај „**Додатак**“ из „**Наставног плана за дјевојачки Институт Царице Марије**“ па сво таково своје обећање извршимо. Он дословно гласи овако:

„1) Пошто се из искуства дознало, да дјеца долазе у овај завод с неједнаком спремом, нашло се за добро, да се поред *шест редовних разреда* установе и *два приправни*, којима је задаћа, да недовољну спреману дјецу спреме и оспособе за даље развијање.

„2) Према горереченом течају ва-

спитања у Институту траје *осам* година.

„3) За ступање у *први приправни* разред потребно је, да дијете зна бар читати српски.

4) За ступање у *други приправни* разред потребно је да васпитаница има знање, које се може равнати бар другоме разреду основне школе, а остало што јој по овоме плану недостаје, попуниће течајем школске године.

„5) За ступање у *први редовни* разред није нужно никаквих предходних испита, али се тражи свједочанство свршене основне школе најмање са *добрим* успјехом; или домаћа спрема, која се њој равна, остало, што по овоме плану недостаје, васпитаница ће течајем године попунити и при крају године испит из тога положити.

„6) За ступање у ма који од *других* разреда, почевши од другог, васпитаница је дужна положити испит по овоме плану из разреда претходног разреда, који жељи да ступи.

„7) За ступање у институт свака васпитаница дужна је донијети крштеницу, свједочанство свршених до тад школа и свједочанство о навртању крста (богиња).

„8) Примање бива сваке године, ако би било мјеста, а свршавање сваке друге године.

„9) Према уставу института може бити само 20 државних питомица, које не плаћају, а до 30 о свом трошку, за које се плаћа по 200 фиорина на годину. Ова сума мора бити положена Началници при уписивању у завод; и ни у каквом случају не враћа се натраг; — исто вријеме за лекције свирања на гласовиру плаћа се особито 35 фиорина на годину. За ноте се такођер плаћа особито. Ови се новци преко Началнице предају учитељу музике.

„10) Молбенице за примање у институт пишу се у мају и до половине јуна на име **Њезиног Височанства Књагиње Црногорске**, а преко

Началнице Института. Началница подноси **Везиноме Височанству** пријављене молбенице одмах последије институтских испита и без одлагања даје одговор родитељима.

„11) Васпитанице добијају у институту све, што им је потребито; сувише, оне васпитанице, које су изван Црне Горе иду кући за вријеме љетњих ваканција и враћају се на траг у институтском одијелу.

„12) Течајем Божићних и Ускршних ваканција васпитанице остају у Институту и само оне, којима су родитељи на Цетињу, могу бити на кратко вријеме о тим празницима пуштане кући.

„13) Школска година почиње 9 септембра, а свршује се 15 јуна. О дану отпуштања васпитаница кући јавља се родитељима особитом билешиком на школским извјештајима, који се родитељима шаљу свршетком маја. Дан повратка последије љетњих ваканција билежи се на школском свједочанству, који се даје крајем маја. Господар

„14) Извјештаје о владању и успјеху добијају васпитанице четири пута на годину: 1 новембра, 20 децембра, 15 марта и 30 маја; а крајем године добијају школско свједочанство о укупном годишњем владању и успјеху, а тако и о успјеху показаном на испитима.

„15) Испити нијесу јавни и за допуст на испитима треба имати нарочиту дозволу.

„16) У потоња два разреда пуштају се само боље васпитанице по владању и учењу.

„17) Кад васпитаница редовно и потпуно сврши течај института, добија од Књаза. Министарства Просвјете нарочити *Диплом*, који јој даје право, да може бити учитељица у основној школи.

„Цетиње, 27 маја 1894 год.

„Началница Института:
С. Мертваго“.

— Љетопис школе језерске. —

Налазећи у закону основних шеста црногорских параграф, да сваки учитељ мора писати љетопис оне школе, у којој ћецу обучава, узех и ја тај правац; али не само од овогодишњег, него још од почетка школе језерске, да би се, колико толико, извео у главном од тад, па до данас тај љетопис, који ево по извјешћу и износим.

— По доказу г. г. капетана *Живко Шубајиће*, подкомандира *Воке Шаулића* и других племеника извјешћен сам овако:

До године 1872 у племену језерском није постојала школа; јер је до то доба ово племе било под Туреком. Ове речене године пошао је г. кап. *Живко* на Цетиње, те доставио Њег. Височанству Књазу **Николи I**, за племе језерско, а и друга и у исто вријеме замолио, да му да Господар све о племеницима градити школу и да им почем ниједне имали нијесу. Господар му одобри, али на рачун племена, само да назе главари, да се лакше племеницима.

СРНОЈЕВИЋ је вратио кап: *Живко* с Цетиња, каже све како је одобрио Господар; те он, са тада бившим офицерем *Ђоком Шаулићем*, а данашњим подкомандиром, и његовом самом четом, подигну школу без личије помоћи на *Жабљак* у сред племена.

Радња око исте, почета је љети, а довршена јесени 1872 г. Није било добровољаца, који су давали особних прилога за школу, него свако по порезу, којег су главари одредили, за исплатити погодбу радника. — У ово вријеме пришло је племе језерско тајин од Турске из Плеваља, а њих је руководио кап. *Живко* јер је био у то исто вријеме Господарев капетан, царски јузбана, па од тог тајина давали су храну школским радницима.

— У исто вријеме у племену језерском подигну се још двије школе и то у два села о своме трошку: једна у Врели под надзором *Мишра Ђоровића*, а друга у Тепца под над-

зором *Милована Бадњара* с друштвом.

Овим трема школама послати су учитеље о државном трошку у јесен 1872 г. На *Жабљак Јака Костића*, који је обучавао неколико ђеце приватно и прије у исто племе; у *Врела Луку Ђуровића* родом из Брда, а у *Тепца Гавра Михаиловића* Србијанца. Сва три радила су двије године у иста мјеста без премјештаја. У јесен 1874, буде премјештен *Лука Ђуровић* из *Врела* на *Жабљак*, а *Петро Костић* буде постављен за учитеља у *Врела*. У исто вријеме премјести се и *Говро Михаиловић* из *Тепца*, а заступи га *Илија Каљевић*, те су ови радили док су школе све отпуштене по *Прној Гори* због рата са Туреком. Овим школама био је назиратељ г. кап: *Живко Шибалија*.

У ово вријеме школовања, није било протокола да се све потанко зна, те се тачно не знају и бројеви ученика, али ревизори, само кажу за ове године *Гавра Пешића*, *С. Чуширића*, *Милија Кнежевика*, и пона *Милутина Чабровића*.

— Пошто године 1877. удру Турци на *Језера*, те их опале; буду опаћење и двије језерске школе, на *Жабљак* и у *Врела*, само остане у *Тепца*.

Године 1879. опет *Њ. В. Књаз НИКОЛА I.* нареди да се сазида једна школа у средини племена језерског; те иста чета која и прву сазида и по други пут на *Жабљак* нову школу.

Док се је ова радила узели су једну кућу на *Жабљак*, те су се ђеца учили све док се је довршила нова школа. До 1883. радило се је у рченој, овој одређеној за школу кући; а ове године буде довршена нова школа, те се почне од тад у њој радити до данас.

Почетком школске године 1879. био је учитељ *Јован Лаушевић*, који је био свршетком школске године 1880. Ревизор и *Ђуро Поповић*, као учитељ *Никшићки*. Посље *Јована Лаушевића* предузме учитељску радњу *Петро Костић*, који је био без промјене до

1888 год. и то од 1880.

У *Врела* се посље не подигне школа, а у *Тепца* не буде одобрена школа редовна, те само остане у *Језера* редовна на *Жабљак*, али *Тепчани* отворе приватну школу на којој су се пзмјениле ове учитељске снаге *Митар Ивановић*, *Јован Лаушевић*, а најпосље поп *Стефан Поповић*. Ова је радила до 1888, а од тад па до данас не ради. Ове школе никаквих протокола нијесу имале ни посље до 1884, те се и за ревизоре зна само по доказу учитеља *П. Костића*. У 1881. 2. и 3. сам је отпуштавао учитељ ђецу; али пошто је прегледао исту са *Ђоком Шаулићем*.

Од године 1884 знаду се тачно г. г. учитељи, број и имена ученика као и њихов успјех и ревизори који су били. — Као што рекосмо од 1880 до 1884 био је учитељ г. *Петро Костић*, те је промјене, те у години 1884 било је ученика 31 у три разреда: — у I. 10 ученика и 1 ученицу; у II. 13 и у III. 8. Ревизор је био гл. школски назиратељ г. *Ђуро Поповић*, 9 јунија. У години 1885, било је ученика у сва три разреда 34: — у I. р. 15, у II. 8 и 1 ученица а у III. 10. Ревизор је био повјеритељ гл. шк. над. учитељ *М. Шадијер*, 21 јунија.

Године 1886 било је ученика 49: — у I р. 30, у II 10, у III 8 и 1 ученица. Ревизор је био г. поп *Шкето Мартиновић* 11 јунија.

Године 1887 било је ученика 42. — у I р. 20 и 1 ученица; у II 15, у III 6. Ревизор је био г. *Јован Николић* 12 јунија.

Године 1888 било је ученика у три разреда 44. — у I 18; у II 14; у III 12. Ревизор је био главни шк. надзор. г. *Ђуро Поповић*, 10 јунија. Ове године је премјештен учитељ *Петро*; а на његово мјесто послан је г. *Лука Јововић*, те је радио до свршетка школске године 1889. Ученика је имао у три разреда 43: — у I раз. 21 и 3 ученице; у II 13 а у III 6. Ревизор је био ове године г. *Јован Лаушевић*, 30 јуна.

Године 1889, заузео је радњу учитељску г. *Богдан Далевкић*, те је радио до краја школске године 1890. Ученика је имао у три разреда 32: — у I 13 и I ученици, у II 12 и I ученици а у III 5. Ревизор је био 20 јунија г. *Зарија Вуковић*. После је учитељ *Богдан* премјештен, а на његово мјесто дошао је г. *Лука Казжић* почетком школске године 1890; који је радио до 28 децембра исте године; а тада због неког неспоразума односно школе буде лишен службе, а на његово мјесто буде послат г. *Лазар Јовановић*, те је радио све до свршетка школске године 1892. Прве године т. ј. 1891 изашао му је на испит 31 ученик: — у I р. 17; у II 8, а у III 6. Ревизор је био ове године 10 јунија г. *Вуко Поповић*.

Године 1892, радио је исти учитељ; имао је ученика 20: — у I р. 10, у II 4 а у III 6. Ревизор је био у ову годину 13 јунија г. *Дрво Гојкић*.

Ове године буде премјештен је учитељ *Лазар Јовановић*, а буде послан да заузме радњу г. учитељ *Марко Вукосавовић*, који је радио од почетка школске године 1892, па до свршетка школске 1894 године. Ученика имао је у три разреда у 1892 г. 37: — у I 28, у II 5, у III 4. Ревизор је био гл. шк. надзор. г. *Ђуро Поповић*, 14 јунија.

У години 1894, учињена је промјена с разредима у корист све ђеце која изучавају да могу потпуно свршити четврти разред, те је изгубљен у овој години први разред, а држан II, III и IV; а идуће школске године заводи се први, а губи се други, тако све даље бивају промјене.

У овој 1894 години, било је ученика 39, а на испит изашло их је 38, јер је један премјештен у другу школу; у II р. била су 22 ученика; у III 8, у VI 9 (на испиту 8.) Ревизор је био, гл. шк. надзорник г. *Ђуро Поповић*, 27 јунија.

У почетку школе језереке био је, као што напоменусмо, мјесни над-

зорник г. кап. *Љивко Шибалија*, а после њега за 2 године г. официр *Секула Карашић*; после овог г. *Радоје Шаулић*, кој је после кратког времена замјенио г. *Нешо Шаулић*, који све врши дужност до данас. За њихова времена биле су мале поправке око школе.

Школа је доста удесна за обучавање ученика — Дужина јој је 12 $\frac{1}{2}$ метара, ширина 7, а 8 висина на листрама.

Близу школе у Жабљаку налази се саборна црква овога племена посвећена *„Преображењу Христову.“* Ова је грађена по наредби Господаревој за упомену погинулим јунацима на Језера и побједи над Турцима 1862 године.

Грађена је када и школа на Жабљаку, о трошку племенском. Везана је њена — дужина 13 $\frac{1}{2}$ м. 15,40 широка 9 $\frac{1}{2}$ висока.

Марко Вукосавовић,
учитељ језерски.

ЂУРЂЕ

CRNOJEVIĆ

КЊИЖЕВНОСТ.

Примили смо следеће књиге на приказ:

— Књижевни радови *Нићифора Дучића Архимадрита*. Књига 9. „Историја српске православне цркве од првијех десетина VII. в. до наших дана.“ Београд, Државна штампарија краљевине Србије 1894. — Цијена 2 $\frac{1}{2}$ динара у Србији; изван: 3 франка (круне). Књига је штампана на обичној 8-ци, стр. 371. — У предговору вели исти писац: „Излази на свијет у сажетом опису по предавањима *Н. В. Краљу Српском Александру I.* и може послужити као уџбеник у српским богословијама.“ — Прицознато је, да је г. архим. *Дучић* ваљан и марљив српски писац, па по томе само можемо казати да је и ово његово дјело производ његовијех марљивијех проучавања. Он сам вели да је пунијех 20 година прикупљао гра-

диво за ову своју историју. Даклен е овога погледа она с наше стране заслужује топле препоруке; а стручњацима остављамо, да свој суд о њој изреку, дотично тога, у колико је она задовољила, особито данашњем писању историчкијех радња, при којима се понајвише пази; да све о чему се пише, буде строга пошћу критичком протресено, доказано и потврђено; јер иначе никакво историчко дјело, није „историја“ но проста „компилација“, у којој може бити свега и свашта: ал' тачности и истине са свим мало и површно.

— **А. Женевреја „Наход.“** Приповјетке за омладину. С француског превео Рајко. У Новом Саду. Издање и штампана *А. Пајевића* 1894. — Књига је штампана на осредњој 8-ни, страна 157. Цијена јој је 50 новч. Пријевод је чист и јасан; а обично овакове приповјетке зазимају омладину; премда ми вагда радије имамо озбиљну поуку за ум и живот. Али и пак, штампана да ваља поњекад и одморити се нешто забавним; те за то нећемо се никакво огријешити о просвјетну мисао, него ако и забавне књиге по кад и кад узмемо у закриље и нашијем их читатељима топло препоручимо. Добра приповјетка, док забавља — она и поучава; а поука је свака корисна, само кад је скопчана са моралношћу и неправљањем људске злоћудности.

— **Пропаст краљевства Босанског по признатим српским и страним писцима за милу српску младеч.** — Удесно јеромонах **Петар Ст. Иванчевић** српски народни учитељ. У Загребу. Штампано у српској штампарији 1894. На 8-ни стр. 59, — или с „Додатком“ у ком је попис претплатника — стр. 63. Цијена је књизи 25 новч. а. в.; а чист приход намијењен је бачкој књијезини српско-православне основ. школе у манастиру Гомионици. — Књига је украшена сликом **Петра Дрљаче** ери. народ. добротвора, којему је она и посвећена, особито „као ону српске сиротиње без разлике вјере.“ — Колико су у овој књијезини исцрпљени докази о *пропастима краљевине Босанске*, и у колико

су они истинити: тај дио прецунтамо струковњацима нека о њему суде, расуде и осуде; а ми књијезини ову и пак свесердно препоручујемо, само с тога гледишта, у колико признајемо, да је вагда добро и корисно, да народ њешто сазна о својој прошлости и о прошлцијем својијем згодама и незгодама. — Знамо да смо награбусили с препоруком „*Историје српске цркве* преосвештенога владике **Никанора**, премда смо признали у нашем приказу, да се „*могу њека мјеста у шовинизам написати*.“ па знамо, да ћемо п с овом препоруком награбусити на странчарску ерду против себи. У 22 мјесеца откад наца „**Просвјета**“ пазати: наши противници, који сваки наш корак линцијем оком прате: не нађоше нам, хвала Богу, друге замјерке, но само ту, да смо и ми споменути *Петар* препоручили; и то, забашурити се јед својима читаоцима, да се ми ипак рекли у приказу, да се „*могу њека мјеста у шовинизам написати*.“ — **Него** нашом срећом, ми се извртања не бојимо; а својима опадачима желимо да пут истине изведе, и да их умудри и освјјести, како би што брже познали, да им се така средства: њихова образа дотицају, и да нас ни мало ни веље не бркају на стази нашега поштенога подухећа и рада околу праве хришћанске просвјете, којој су поглавити основн — љубав, братимство и поштовање свакому оног, што је по истини чије.

— **Mate Ostojić. Iskre i plamovi. Pjesme. Zagreb 1894. Tisak. Antuna Scholeza.** Цијена 80 новч; а издање је врло укусно. — Из млада срца врцају живе младеначке искре у овцијем пјесмама нашег младог брата Хрвата из Далмације. Оне су пуне осјећаја и лијенијех стихова, ма и да се млади пјеснику почениће поткрађује више непојетичнијех ријечи. **Него** таква се мана даје ласно опростити млади пјеснику, пошто се она готово при сваком младету више или мање наоуди. Нами се особито допадају: „*Nacionaljka za Fra Ivanom Despotom*.“ „*Majci*“ и „*Stambulovu*“ у којој кипи

љутит младенички гњев против „grd-
noј na Balkanu zviјerј.“ — Поред
изворнијех пјесама има и лијепа кита
вјешто преведенијех пјесама из нови-
је талијанске појезије. — Пјесник
посвећује ове своје пјесме младежи
Хрватској; и ма да му свуда из њих
дише ватрено Хрватство: ипак оне
нијесу изрично није нападаливе на
Србе и Српство, као, што се данас
на жалост то опазки код млађијех
пјесника с једне и с друге стране. —
Да је среће барем пјесници, — били
они Срби или Хрвати, — морали би
вазда с вишега становишта посматра-
ти на ништавила, која се дан-данас
међу нами догађају и истицати оне
замисли, које нас умирују, братиме и
спајају, отбацујући сваку егостичку
идеју, која никад на никакво добро
послужити не може. — Пошто су
пак ове пјесме за препоруку: ми их
од свега срца препоручујемо нашијем
велепоштованијем читалцима.

— **Насрадин-Хоца** *Историја*
сјетке и будалаштине у причама.
313 прича. Скупио С. С. Хоровић.
парија „код просвете“ С. Хоровица;
а накладом књижаре *В. Стл. Валожкића*.
Цена 1½ динар (75 новч.), у обичној
8-ни стр. 184. — Занимив *предговор*
написао је исти скупљач С. А. С. од
I—XII. стране. Речене су приче
подјелене у двије књиге. У *првој* су
196. *Насрадиновијех* прича; а у другој
117 прича *Буадемовијех*. Дражећи се
сабирач ријечи Дра *Е. Милендорфа*,
овај *Буадез* није нико други; него
исти *Насрадин*. Пролетали смо ову
књигу, и довета наш *Вук* добро вели:
„За чудо је да се о *Насрадину-хоци*,
који је морао бити pamетан човјек,
оваке будалаштине причају. „Као *На-
срадин-хоца*“ рећи ће народ кад ко
што ради наопако;“ — јер у причама
Насрадиновијех има и доста оштро-
умља, и вриједне поуке и лијепе до-
сјетке. *Насрадин-хоца* познат је би-
јеломе свијету; али ваљда никоме то-
лико познат није колико нашему на-
роду, који је и сам много прича о
Насрадину створио. — Године 1868.
стари нам је *Валожкић* у Београду

приповједио како он с године на го-
дину распрода по 30.000 „*Сановника*“.
(доиста најгрдније будалаштине, коју
је људски ум измислити могао): онда
би заслуживало, да се по три пута
толико ових прича распродаје у спо-
менутом времену; јер у њима има
барем неког знања, а у „*Сановнику*“
нема но најблесавијих глуповања. Него
не да ни се срцу, да своју не изла-
немо; а поменице: да је јадно кул-
турно стање оног народа, код којег
пролази годином по 30.000 „*Санов-
ника*“; и да докнадно не упитамо: а
колико ће проћи оне златне књиге
„*Хришћанског дома*“, преведене веле-
вриједним архимандритом *Фирмили-
јаном*?.....

— **Годишњи Извјештај Краљ.**
српске београдске Реалке за школ.
1893—94. Издање београдске
Реалке. Београд. Штампарија „код
просвете“ С. Хоровица 1894. —
Издање за штампу проф. **Бранко**
Аиовић. — Овај извјештај садржи: 1.)
Извјештај, (Стевану **И. Вајаловићу**
професору београдске Реалке, преминуо
5. јуна 1894. г.); 2.) Обрасци за со-
чива (*Le lanti*), написао проф. **Милош**
Давидовић; 3.) Пешто о хартији
(технолошка црта), написао **Б. А.**; 4.)
Наставничко особље; 5.) Шта је све
учено из појединих предмета; 6.) Ста-
ње појединих збирка; 7.) Пешит зре-
лости; 8.) Важнији расписи и пре-
писи мин. просвете; 9.) Важнија ре-
шења професорског савета; 10.) Оцене
ученика; 11.) Статистички податци,
и 12.) Табеларни преглед оцена. —
По изложеноме садржају види се,
да је вишеименовани „Извјештај“ врло
добро уређен и важан, особито за
школске статистичаре и за учитеље
средњијех школа. — Да му је од Бога
лијепа срећа, а од људи заслужена
помоћ! —

Осим тога, примили смо с њедеће
књижевне препоруке и огласе, с мол-
бом да их дословно у нашу „*Просвјету*“
уврстимо; на што, са свим радо, сво
и приволимо.

— „Босанска Вила“ — лист за забаву, поуку и књижевност. Власник и уредник Никола Т. Кашиковић Сарајлија; излази у Сарајеву два пута мјесечно — сваког 15. и 30. Цијена је за све крајеве 4 фор; хаџи добијају лист за 3 фор.

Ово је једини белестриични српски лист у Богом даним покрајинама — бива Босни поносној и Херцеговини кршној, а ово му је (буди слава и хвала драгом Богу, једином искреном пријатељу и заштитнику милог Српства и Православља) девета година.

Е па борме лијеп је то вијек, Србадијо мила, кад се узму у обзир потешкоће и несташице у разним приликама односно неприликама, које овај ваљани лист е дана у дан подноси; но на муци се познају јунаци, па тако и наша загоркиња „Вила“ и евала онима, који својски „Вилу“ уздржавају!...

Које само Вилу у шакама имао и прочитао, могао се је збоља узвратити, да потпуно одговара својој српској задаћи.

Вила је многе и многе охрабрила, те су почели купити наше српско-народно благо и њој слати, а наше загоркиње „Виле“ сваки број био је закићен народним благом. „Вила“ је кроз цијели свој вијек вазда била на бранику српског имена и поноса, у оном оквиру, како су јој прилике и околности допуштале. —

„Босанска Вила“ с почетка била је на плећима четворце, па онда тројице, двојице људи, а сад је (прије неколике године) пала у руке само једној особи, која се збиља својеки стара, да „Вила“ увјек што љепша садржајом буде. Садањи уредник г. Кашиковић прикупио је мајда не све одабране српске књижевнике, који из српског родаљубља на „Вилу“ раде. —

Од ове године до данас изашло је 11 бројева, сви красног и лијепог садржаја у чистом српском духу. Ма да „Вила“ Бог зна како материјално не стоји, ипак су у овој години изашле и три слике у истој. — Великог

српског народног добротвора Србина из Бос. Крајине неумрлог Косте Вучковића, Србина Босанца Лазе В. Трифковића и српског књижевника — Србина Далматинца Др. Јакова Вистеца Кјудина (Људине Уред.)

„Босанска“ је „Вила“ својим досадањим радом сваке хвале вриједна и препоруке, те браћо Срби и Српкиње, гдје сте, да сте, помогните „Вилу“, немојте, да иста сломи своја српска крила, а на штету свега оног, што Србина Србином чини. Дете Србадијо, тако Вас, Бог помогао!... Јер је „Вила“ у критичном стању!!....

Имај на уму Србадијо оне српске: „Слијепцу свако по марјаш, ето он богаташ;“ „зрно до зрна погача,“ а „камен до камена палача.“ —

У Бос. Крајини, мјесеца Јула 1895.

Срб-Пеција.

— Српска књига за народ. — Прикупио сам и предузео сам да издам и читав један низ разноврсних популарних књига за народ, из којих се надјем моћи да научи оно што му ваља да зна о себи, о своме роду, о својим правима и дужностима, и о земљи, на којој живи свеколики род и народ српски. Свака од тих мојих књига биће прије свега српска књига за неуког Србина, а ипак из ње би и господа српска имала по што год да запамте. За то ће свака од тих мојих књига, поред свога посебног имена, носити један опћи натпис: Српска књига за народ. Али опет свака поједина књига, чиниће са свим посебну цјелину. Тај низ отпочињем у име божје, још зимус обећајом, књигом:

„СРБИ У ДАВНИНИ.“

Књига ова обухвата давну прошлост свега Српства, почев од прије стотину стољећа, па све до Стефана Немање. У књизи овој прича се: како је, гђе је и кад је прво Српство постало; како се расуло по свијету; куда се све ломило и злопатило, док се настанило у данашњим својим

неколиким домовинама. Сва ова давна и славна прошлост Србинова, коју нам душмани поричу и отимају, објашњена је у овој књизи многим доказима из туђинских и домаћих писаца. Али све ово није само повјесничарско сувопарно набрајање и наглавање, без ушију и без репа, него је то све разговјетно испричано, начином прегледним, занимљивим и сасма разумљивим тако, да свако може све лако разумјети и да свакога може занимати. Ко је читао моје „Шило за огњило“, „Жапца напуханца“ и томе слично — тај већ зна, какви су и „Срби у давнини.“ Јер и ову књигу писао сам, од прилике истим начином, само још опрезније и почвршће — са више доказа. За то се надам, да ће „Срби у давнини“ подједнако занимати и господина Србина, као и неугог Србина сиротана, а смјер је ове књиге, да они обоји из ње по што год и — науче.

„Србе у давнини“ још није сам лично штампати у посебној књизи. А сад сам их ипак дао штампати једносно с тога, што сам на то присиљен непрестаним наваљивањем многих радозналих пријатеља и знанаца мојих. Али штампањем ове књиге запао сам ја у велики дуг — заглабио се до грла. Па опет, „Срби у давнини“ само тако могу угледати свијета, ако буде — претплате у напријед. Јер ја морам у напријед да платим све трошкове, како за штампу, хартију и повез тако за поштарину и отправљање књиге, што ће све изнијети око 2400 круна (1200 фор.), а дозле ми ни приближно не стиже позајмљена свота.

За то ево морам да отварим претплатни упис на „Србе у давнини“, па молим све пријатеље срп. књиге и чуваре српског поноса, нека се претплате на ову књигу и нека се сваки у своме крају живио заузме за скупљање претплатника. Ово друго молим нарочито вас, браћо Срби, који ме нагнасте, да штампам ову књигу. А све вас лијепо молим, да похитате с претплатом што брже, јер: „посље

книге јапунце у трње,“ а „ко брзо даје — двојином даје.“

Књига је већ ушла у штампу и на скоро ће изаћи. Али што прије претплата стигне — тим прије ће и књига изаћи.

Претплату и све поруке треба слати на адресу: **Сима Лукин Лазих. Загреб, Хрватска.** Новац из цијеле Аустроугарске шаље се поштанском упутницом (Postanweisung), а ван Аустроугарске само запечаћеним новчаним писмом. Молим, да свако своју адресу тачно и читко назначи.

„Срби у давнини“ изнијеће око 12 штампаних табака (до 200 страна средње величине), а цијена је књизи само **50 новчића** или **једна круна** или **један динар**. Шта више: ко се унапријед непосредно код мене претплати бар на десет примјерака добија за сваки пети примјерак, то јест, 20% рабата у књигама. А продавац књига и скупљачима претплате даје 30% рабата од скупљенога готовог новца, а поштарину — разумије се — сноси наручилац.

„Срби у давнини“ да бих народу могао дати ову књигу по тако ниску прениску цијену, морам да је штампам у 5000 примјерака. И само тако ћу моћи скрпити крај с крајем, ако се свих пет хиљада примјерака распродају у најкраћем року. А ја се и надам, да ме моја Србадија неће оставити на цједилу, и само у тој вјери ево почех, да више не починем и не сустанем на овоме мучном послу.

Загреб, на Петров дан 1894.

Сима Лукин Лазих.

(Врач погађач.)

— Обј издаји „Полнаго собранія твореній св. Іоанна Златоуста.“

Съ разрѣшеніи Его Высочайшаго Священства, Высочайше освященнаго Паллади, Митрополита с.-петербургскаго и ладожскаго, редакціи журналовъ „Церковный Вѣстникъ“ и „Христіанское Чтеніе,“ издаваемыхъ при С.-Петербургской духовной академіи, съ будущаго 1895 года приступаетъ

къ изданію „Полнаго собранія твореній св. Іоанна Златоуста“ въ русекомъ переводѣ на слѣдующихъ основаніяхъ :

1) Въ изданіе войдутъ все дошедшія до насъ подлинныя творенія св. отца въ той послѣдовательности, въ какой они расположены въ извѣстной патрологіи мины (съ обозначеніемъ страницъ подлинника).

2) Все не переведенныя доселѣ творенія будутъ переведены съ греческаго подлинника, переведенныя же тщательно свѣрены съ подлинникомъ и исправлены, а въ случаѣ надобности, если того потребуеть достоинство изданія, вновь переведены членами академической корпораціи подъ редакціей заслуженнаго профессора Е. И. Ловягина.

3) Ежегодно будетъ издаваться большою томъ до 40 и болѣе печатныхъ листовъ (болѣе 600 страницъ убористаго, но четкаго шрифта). Если не исчерпано будетъ все изданіе мины

4) Каждый томъ, въ отдѣльной продажѣ будетъ стоить 4 р. (3) рубля.

5) Но чтобы облегчить пріобрѣтеніе этого цѣннаго изданія, редакція духовно-академическихъ журналовъ, рассматривая его какъ особое приложеніе къ послѣднимъ, находитъ возможнымъ предоставить своимъ подписчикамъ, слѣдующія льготныя условия ; а) подписчики на **оба журнала** получаютъ каждый томъ вмѣсто трехъ рублей за **одинъ рубль** и подписчики на **одинъ изъ нихъ — за 1 руб. 50 коп.**, считая въ томъ и пересылку.

При такихъ льготныхъ условіяхъ все подписчики „Церковнаго Вѣстника“ и „Христіанскаго Чтенія“ получаютъ возможность при самомъ незначительномъ ежегодномъ расходѣ пріобрѣсть полное собраніе твореній одного изъ величайшихъ отцовъ церкви, — собраніе, которое по богатству и разнообразію содержанія составляетъ цѣлую бібліотеку богословской литературы ея золотого вѣка.

Собраніе это можетъ составить драгоценное пріобрѣтеніе для всехъ епар-

хьяльныхъ, благочинническихъ, братскихъ, церковно-приходскихъ и училищныхъ бібліотекъ, равно какъ и для частныхъ бібліотекъ всехъ любителей глубоко-назидательнаго чтенія, какъ среди духовенства, такъ и всего грамотнаго общества.

Редакція духовно-академическихъ журналовъ, принимая это крупное и цѣнное изданіе, требующее большихъ усилій и затратъ, льститъ себя надеждой, что она встрѣтитъ во всехъ ревнителяхъ и любителяхъ здороваго, глубоко-назидательнаго и нетипно просвѣщающаго чтенія надлежащее сочувствіе и поддержку, отъ степени которыхъ будетъ зависеть и самая успѣшность, а также и ускоренность хода изданія.

Первый томъ готовится и будетъ разосланъ подписчикамъ вмѣстѣ съ первымъ выпускомъ „Христіанскаго Чтенія“ за 1895 годъ.

Въ немъ въ качествѣ введенія и предисловія будетъ обстоятельное жизнеописаніе св. Іоанна Златоуста, кромѣ того редакція надѣется пріобрѣсти для него снимокъ съ недавно открытаго древняго изображенія лика великаго отца и вселенскаго учителя церкви.

Редакторъ профессоръ А. Лопухинъ.

РАЗНЕ БИЉЕШКЕ.

— **Прослава двадесетогодишњице.** — Дана 9 прошастог јула прослављена је у Задру двестпетогодишњица, откад је највишом одлукомъ бечкога Ђесара установљен онамо нови „Православни богословски завод.“ — Ова је прослава започета бденијемъ у заводској цркви, дне 8 у вечер. Сјутридан отслужена је у истој заводној цркви св. литургија, на којој су саборно служили професори истога завода ; а по томъ је држан поменъ за преминуле управитеље, наставнике и слушаоце, а за тѣмъ съедолава је благодарственна молитва. — Ова се пакъ свечаност завршила : а) хор је слушаоца отпо-

јао духовски тропар, „Благословенъ Еси Христе Боже нашъ...“ б). Његово Преосвештенство г. Епископ управитељ завода, отворио је акт прославе; в). професор С. Калик прочитао је пригодну ријеч о 25-годишњем животу завода; г). прочитани су поздравни, који су заводу стигнули; д). Његово Преосвештенство г. Епископ изговорио је закључни говор, и најпосље е). хор слушаатеља отпјевао је „Царевку.“ — И ми смо били почашћени позивом на ову свечаност; али су нас на жалост наше околности омеле, те не могосмо лично овој свечаности присуствовати: но у духу искрено смо се њој радовали, и жарком смо душом клицали „живно!“ њезином високом покретачу, г. Владици **Никодиму Милану.** —

— **Даничићев споменик.** Читано у 7-ој свесци „Омладине.“ „На Петров дан је откривен у Београду споменик покојноме Ђуру Даничићу, споменик је подигнут за цијелом Србској имергдану. Када те, Србије, споменик мо нанесе, отшетај до Калимергдана и скини капу пред тим спомеником, јер то је символ српске захвалности и признања дубљини и идеалности науке српске. Нађеш ли се некад, брате Хрвате, и ти онамо, зар и ти не ћеш одати знак поште споменику овог човјека, који за тебе и твој народ тако много заслуге има! — „Био је дојиста геније рода свог. Слава му!“

Ур. Пр.

— **Добротворна задруга Српкиња Панчевачких.** — Ова се је задруга отскоро основала у Панчеву и растурила је следећи позив, који и ми са особитијем брацкијем саучешћем прихваћамо, и искрено желимо, да овај сестрински глас нађе најбољега одзива код својијех драгијех сестара, које могу да им помогну. Ево тога позива:

Драгим сестрама српкињама из Панчева и околине.

„Добротворна задруга српкиња Панчевачких.“ ступајући у име божје,

данашињим даном у живот у племенитој и родољубивој цјељи, да моралним и, по могућству свом, материјалним средствима у смислу својих Статута врши узвишену задаћу око унапређења милог рода српског на просвјетном и хуминатарном пољу, рада је пружити свакој, своје родољубиве дужности свјесној Српкињи из Панчева и околине, прилике, да, колико која може, моралне и материјалне жртве на олтар нашем драгом народу принесе; те у жељи, да у своје коло што више таквих Српкиња прикупи, обраћа се пријатељским позивом на све оне, које су искреном љубављу за народ српски и његову судбину одушевљене, да се у нашу Задругу упишу, како бисмо као праве и достојне кћери свога народа што већим бројем и што обилатијим средствима испунили своје узвишене задаће дјелатно и плодно. С тога се потписана Задруга над, да ће јој позив овај у свима родољубивим срцима врлих Српкиња из Панчева и околине обилатог одзива примјећујући уједно, да се и у свим сродним и савезним Задружних Статута у потпомажуће чланове и мушки уписати могу.

Из одборске сједнице, држане у *Панчеву* 30 маја 1894.

„Добротворна задруга
Српкиња Панчевачких.“

— **Жеља за словенском литургијом.** Католици су држали скупштину у Брину престолници Моравске. Граф **Фердинад Котек** изразио је на тој скупштини жељу, да би се скупштина обратила Св. Оцу папи с молбом, да би он сјевернијем Словенима католицима дозволио да уведу у своје цркве словенску литургију. — Дobar почетак! —

— **Руски градови.** — По најновијим извјештајима има Русија сада 20 градова с преко 100.000 душа. Ово су ти градови: Петроград 1.000.000; Москва 808.000; Варшава 525.000; Одеса 344.000; Кијев 202.000; Харков 198.000; Рига 198.000; Саратов

155.000; Лодц 150.000; Казан 144.000; Кишењев 140.000; Ташкенд 124.000; Вилна 122.000; Тифлис 110.000; Баку 105.000; Самара 104.000; Ростов 103.000; Орел 102.000; Николајев 101.000; и Бердичев 100.000.

— **Читуља чувенијех у Словенству људи.** — „*Наше Доба*“ у свом 49. овогодишњем броју доноси на челу ову тужну вијест:

„**Стеван Јефтић** 1819—1894. трговац и економ, предсједник новосадске српске црквено-школске општине и одбора, негдашњи народно-црквени саборски посланик, предсједник старатељства гимназије, изабрани варошки представник, члан „Матице Српске“ и управе јој, почасни предсједник српске задруге за **НАЦИОНАЛНА БИБЛИОТЕКА CRNE GORE** магање и штедњу, — преминуо је уочи Ивања дне о. г. у 11 сати обноћ, последије дужег боловања у 75 години свог живота.

„Покојник је био благе нарави и вазда добар Србин, јер гдје је стајало до народне ствари, ту је он увијек био међу првима. Отуда су и многа одликовања, којима га је народ за живота опоштио, те је с тога и у грађанском друштву био омиљен и штован.

„Овдашња га је српска црквено-школска општина и тиме одликовала, што му се и последије смрти постарала за пристојан погреб, наредивши, да се по свима њеним званичним кућама новосадским истакну црне заставе и да се све погребне припреме као и посмртне објаве сврше о општинском трошку и вјенац му положи на самртни одар, уједно да му смрт све овдаш. цркве огласе. За погреб је јављено и свима овдашњим јавним корпорацијама

ради учешћа у погребној светковини, а жалост за њим уведена је у записник како одбора овдашње српско-црквене општине тако и горепоменуते задруге.

„Врли покојник се из свога са великим трудом и вредноћом стеченог лијепог иметка, које остаје његовој вриједној и вјерној супрузи и сину јединчету са два унука, постарао и за опште цијели, оставивши у готовом новцу 500 фор. а. вр. за икностас новосадске саборне цркве, 500 фор. за новосадску српску велику гимназију, 100 фор. за овдашњи учитељски конвикт и 100 фор. за читаоничко цјевачко друштво.

„Погреб, на ком ће овдашња српска црквено-школска општина и српска задруга и по својим одлукама бити корпоративно представљене и до гроба га отпратити, биће у суботу, **CRNOJEVIĆ** у 10 сата по подне, те ће покојник бити у овдашњој саборној цркви по св. правосл. обреду опојан и у породичној костурници на алманском гробљу сахрањен.

„Нека је врлом покојнику лака земља и вјечна успомена а честитој породици његовој утјежа од Творца небеског!“ —

Томе гласу и ми придружујемо наш усклик: „Бог му душу помиловао!“

Ур. Пр.

Читамо у 26. бр. „**Весника**“:

— **Аца Поповић (Зуб).** — Вечерњи лист „Пешт. Лојда“ од 18. (30.) о. м. нише ово: „Један од најревноснијих званичника трансдаторског (преводничког) одјелења, Александар Поповић, умрло је јуче у 66. години свог живота. Поповић је говорио све словенске језике а сврх тога потпуно

латински ; у пређашњим годинама припадао је вриједним сурадницима у области српске књижевности, у којој је радио под називи-именом „З у б“. У шездесетим годинама уређивао је један српски политички лист у Новом Саду а доцније радио код хрватских листова ; осим тога је био више година постављен као толмач уз краљ. повјеренике српских црквених конгреса. Покојник је уживао повјерење својих старих старешина у предсједништву министарства, као и штовање и љубав својих колега. И у будимпештанској трговачкој академији предавао је за неколико година српски и бугарски језик. Н. Д.“ — Да пок. Аца не буде ударио трагом **Мишкатовићевим**, он би доиста заслужио свеобћу српску љубав. Он је хрпа да ову славу Богу и Велијалу, и тиме је још један народ много огрјешно. Но сад је мртав па не смијемо даље. Бог му опростио и души олакшао!

Уред. Прос.

ОТПИСИ И ПОРУКЕ.

— Госп. Лаз. Пер. на Цет. — Примли смо ваш вриједни приложак ; али, да овако изиђе, како и ви и ми желимо, мора дочекати октомбарску свеску. Лијена вам хвала и срдечно наше поздравље !

— Госп. Ђо. Драг. .? — Добили смо и ваше прилоге, које би смо ми врло радо јавности предали, кад би ви изволили доћи до нас, да нам их прочитате ; јер са свијем нашијем наочарима, ми не можемо ни цигле одбити, као ни поп Мићо у „Горском Вијенцу,“ тако је то ваше мастило непровидно, да од Бога нађе ! — Ако нам те ваше прилоге, пријем мастилом и разговјетном буквицом, изнова препишете и пошаљете, ми ћемо их употребити ; а иначе ником ништа. Ви јачачно нијесте допрли ни до трећег крижа — нама је већ седми за вратом : те није лако, разабрати писмо свако ; а камо ли ово вако, до зла бога наопако, — Иначе смо ваши ! —

— Госп. Бур. Шпад. на Цет. — Не могосмо одма, као што сте жуђели. Али ће и вагему прилогу редња доћи — па ће у свијет поћи. — Стрите се, и будите нам здраво ! —

— Преч. Госп. Иваниш. Јером. у М. Гомнон. — Што сте жељели, то смо одма у овој свесци штампали ; а остало ћемо штампати кад на ред дође. Тако, Бог вас живио, шаљите нам и на тијех крајева, по који приложак ; а наша ви је „Просвјета“ вазда широм растворена ! —

— Госп. Сав. Јован. у Ждреб. — Примли смо и објелоданићемо. Радите, и својеси радите ; радњом се људи усавршују и допиру до велика успјеха ; а ми, у колико можемо, вазда ћемо ви у прилог бити. — Сретно, ако Бог да ! —

— Госп. Сим. Т. Тер. у Пдл. — Примљено, и кад ред дође, упрестићемо у „Народно благо“ — Била ви добра срећа ! —

— Г. Госп. В. Мар. и Павл. у Зем. — Стигле су ни и књиге и претплата за г. арх. Физинијана. Књиге смо готово распродали, а одма ћемо вама спровести повце узете за сваке још преостала неколика комада изгубио ; а међутим наредили смо, да се на њих опис шаље високопреч. г. претплатницима. Од нас ви срдачни поздрав и искрено поштовање ! —

— Преч. Е. Љуб. Суб. у Пећин. — Добили смо и ваш прилог и уредили смо да вам се наша „Просвјета“ редовно шаље. — Благодаримо, и желимо ви наше брачко поздравље !

— Госп. Пав. В. Нестор. у Беог. — Ми не препиштавамо ни граматичица ни граматика, ма чије оне биле, у нашој „Просвјети,“ но се чудимо како сте могли доћи на такову мисао ?!.. Ми смо вашу граматичицу прикавали, и то је све. — Мили вас Бог под своје закриље узео ! —

— Преч. Госп. М. С. Поп. у Невес. — Са сваком добром срећом ! Расположили смо овако, како што нам писате. Бог вас веселио и поживио на многа љета за корист православља и народа свога !

— Госп. М. Вук. у Добр. сел. — Прекасно је сад исправљати туђе погрјешке још од године 1890. — Признајемо се да смо грјешни : ал' пошто то не спада у наше грјехове : то нек одлази на онога, који је онда скривио. — Здравно намаи наша и вама ваши глава ! —

